

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.

11de Jaargang, nr. 4

15 juli 1982

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris
Voorzitter : G. Hebbelynck
Onder-Voorzitter : H. Collumbien
Secretaris : R. Van Geluwe
Penningmeester : A. Verbeke
Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Mäisstraat 235, Gent
Secretariaat : Mäisstraat 235
Postrekening : 000-105.04.73-60 – Heemkundige en Historische
Kring Gent, Koggestraat 14, Gent
Lidgeld : 250 fr. per jaar

INHOUD

Vijftien jaar wonen in het Patershol (1920-1935)	169
Gent in 1879	182
Inventaire Archéologique : Olivier van Minjau	187
Onze Gentse keukenrubriek	191
Bavo en Lieveken	196
De Lieve, van zeekanaal tot verloederde sloot. Of toch niet ?	203
Bibliografie	211

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen). Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent.
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Uitgegeven met de steun van het stadsbestuur van Gent en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

Over rosmolens en burenhinder.

Onder deze titel verscheen in ons vorig nummer een interessant artikel. Door een spijtige vergissing is onderaan het artikel de naam van de auteur weggevallen.

Scherpzinnige lezers zullen misschien wel de hand herkend hebben van Dr. Paul HUYS.

Met onze excuses aan de auteur.

Vorige jaargangen van 'Ghendtsche Tydinghen'

Zijn nog verkrijgbaar :

Jaargang 1973 : nrs. 11-12

” 1976 : nrs. 2-3-4-5-6

” 1977 : nrs. 1-3-4-5 + volledige jaargang

” 1979 : nrs. 1-2-3-4-5 + volledige jaargang

” 1980 : nrs. 1-2-3-5-6 + volledige jaargang

” 1981 : nrs 1-3-4-5-6 + volledige jaargang

Prijs per afzonderlijk nummer : 50 fr.

Prijs per volledige jaargang : 250 fr.

De tijdschriften kunnen afgehaald worden elke zondag (10-12 u.) in het Documentatiecentrum, behalve in de maanden juli en augustus en op wettelijke feestdagen.

Portkosten bij betaling op postrekening bij te voegen :

1 of 2 nummers : 13 fr.

3 of 4 nummers : 26 fr.

5 of meer nummers : 40 fr.

Eveneens verkrijgbaar : onze heruitgaven :

Plattegrond Gent 1641 uit 'Flandria illustrata'

Eerste uitgave door Hondius : 80 fr.

Plattegrond Gent 1796 door Goethals

Identiek aan origineel : 100 fr.

Mevrouw Van Geluwe-Eggermont A.
Bibliotecaresse

Dit is uit het leven gegrepen. . .
Of herinneringen aan vijftien jaar wonen in het
Patershol (1920-35)

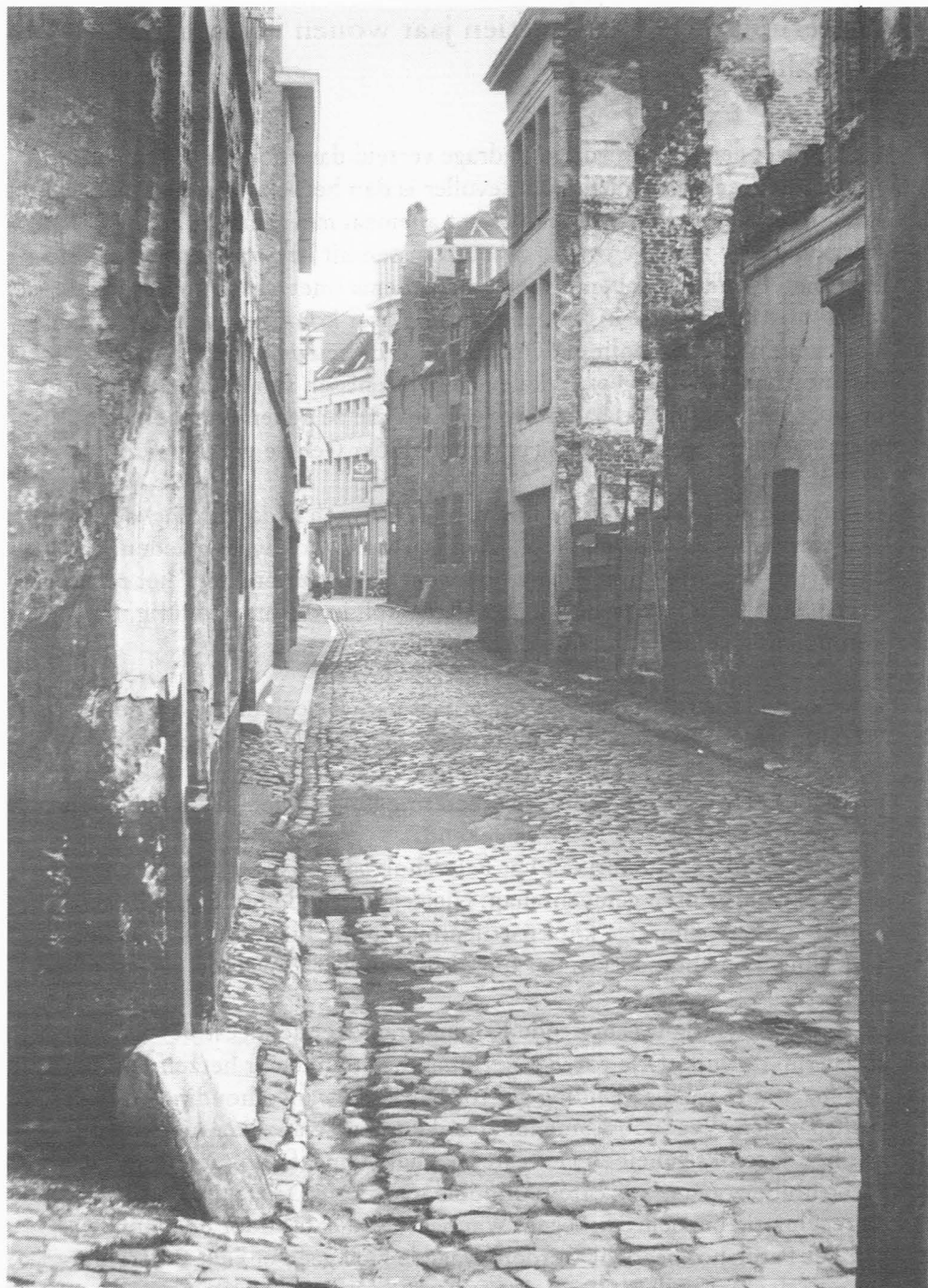
Heb ik niet eens in een vorige bijdrage verteld dat voor een folkloreminnende Gentenaar niets waardevoller is dan het luisteren naar het relaas, de herinneringen van hen die het allemaal meegemaakt hebben? Mensen die de kleine en grote gebeurtenissen uit het volksleven aan den lijve ondervonden hebben. Zulke geschiedenis (met kleine g) lees je gewoon niet in de dikke historische werken over koningen en keizers, hun oorlogen, liefdes en politieke intriges door de eeuwen heen! Met nog heel heldere geest rakelen ze belevenissen van ellende en vreugde op, onze oudjes. Verhalen over mensen die ze gekend hebben, van marginale Gentenaars die best in de galerij der Gentse volkstypen thuishoren.

Ik heb nog eens een bandopname voor de dag gehaald, het ding is reeds tien jaar oud, het krast en piept. Tien jaar is het ook weer geleden, dat Tjeef (hoe was zijn familienaam ook weer?) in geur en kleur het relaas deed van vijftien jaar verblijf in het Patershol, in de jaren twintig. Hij kon prachtig vertellen, net of het van gisteren was. . .

Ik woonde in het Patershol, een paar jaar na het beëindigen van de eerste Wereldoorlog. Een mentaliteitsverandering had zich bij de bevolking voorgedaan, doch bij velen bestendigde zich de armoede van de oorlogsperiode. Later is daar wel enige verbetering in gekomen, maar toen hebben we de crisisperiode 1929-35 gekend.

Zeg niet dat de bevolking van het Patershol "slecht volk" was! Ze vormden wel een gesloten gemeenschap. Niettegenstaande het dagelijks gekibbel en de regelmatige knokpartijen niet uit de lucht waren, was het onderling dienstbetoon een der ongeschreven wetten van de Patersholbewoners.

In de jaren twintig was de Rode Koningstraat wel de meest bevolkte straat van de wijk. Drie tot vier gezinnen bewoonden er hetzelfde huis, wat maar al te vaak aanleiding gaf tot bepaalde wanverhoudingen, ruzies, vechtpartijen. Veel voorkomende dronkenschap was zeker niet vreemd aan het dagelijks geheibel. Het cafeetje, het stamcafé bij uitstek van de Patersholbewoners, was café Philippine. Ook café De Hel behoorde tot de regelmatig bezochte kroegen. Wanneer deze cafés door de mannen van het Patershol bezocht werden, waagde zich geen enkele andere burger de gelagzaal te betreden. In deze herbergen zijn de ruiten met de regelmaat van een klok aan diggelen geslagen.

Rode Koningstraat, gezien in richting Oudburg. (december 1971)

Café Philippe, hoek Corduwanierstraat en Rode Koningstraat.

Vanderhaeghen, de schilder uit de wijk, had er een flinke boterham aan ! Hij was het ook, die de petroleum mocht leveren voor de verlichting binnenshuis. Slechts enkele huizen waren aangesloten op het gasnet. De straatverlichting gebeurde in die tijd met gaslantaarns. 's Zomers kookten de mensen op een petroleumvuurtje, zodat ze noodgedwongen reeds om tien uur in de morgen aan het middageten begonnen. 's Winters brandde de Leuvense kachel.

De meeste mannen waren tewerkgesteld op de fabriek of ze hadden een of ander beroep in de bouwsector. Het grootste deel van de arbeiders was echter ongeschoold. De fabriekarbeiders vonden werk in de "natte continu's", de katoenfabricage. De meeste gezinnen waren huurders van hun woning. Ik heb slechts één eigenaar gekend : de slager die rechtover de schilder woonde, op het einde van de O.-Lieve-Vrouwestraat. In verhouding tot het gemiddeld inkomen van de Patersholbewoners, mag je wel zeggen dat die man zich "rijk gespeeld" heeft. Hij moest daarvoor wel een engelengeduld oefenen om aan zijn centen te komen. (krediet-avant-la-lettre !)

Om op de uitgangswereld van 't Paterhol terug te komen : een druk bezochte "dancing" uit die tijd was bepaald het "Comédiaatje", op de hoek van de Rode Koningstraat, rechtover café Philippine. Vijf trapkens op leidden naar een dubbele "cowboydeur", die toegang verleende tot de gelagzaal. Of liever ook uitgang, want gezien de frequentie waarmee de deur van het café in flarden vloog, had de uitbater zich genoodzaakt gezien, flapdeuren aan zijn "doening" te installeren.

In geval van ruzie, vlogen de deurtjes open, en de man of vrouw vloog van de trapkens met een boog de straat op. Vaak gebeurde het dat de buitengewalste klant met zijn hoofd tegen de muur aan de overkant terecht kwam. Bij gebrek aan hulpcentrum 900 bleef het slachtoffer daar dan liggen, tot een voorbijganger zich om zijn lot wou bekommeren. Het Comédiaatje (of was het Caméliaatje ?) werd verlicht met petroleum, muziek werd er gemaakt dank zij een orgel. In de gleuf moest 25 centimes.

Links had je twee rijen tafels, rechts houten banken. De "snotneuzen" uit die tijd moesten de houten banken gebruiken. Wee degene die zijn plaats in de "maatschappij" niet wist ! De dansvloer bevond zich rechts. De zaterdag, zondag en maandag werd de dancing heel druk bezocht. Op zekere dag deed de brigadier van de derde wijk zijn ronde in de omgeving van het Comédiaatje, omdat hij verdachte geluiden uit die richting had gehoord.

Grote, robuuste kerel, sabel aan de zij, zou hij eens poolshoogte nemen ! 't Moest omstreeks 6 uur 's avonds geweest zijn. Denk erom, dat de mensen toen niet in de late uren begonnen uit te gaan.

Om 6 uur was de dancing reeds behoorlijk bezet. Trouwens, om twaalf uur ging de zaak dicht. Onze brigadier trok zijn stoute schoenen aan, stapte de zaal binnen . . . en nog geen vijf minuten later kiepten de slagdeurtjes open, de brigadier vloog over de straat tot aan de overkant. De twee potige kerels die de man van de wet daarnet "uitgeleide" deden, gooiden hem zijn gebroken sabel achterna met de woorden : "Voilà, ge meugd' em hên !"

Ik heb ook nog meegemaakt, dat vrouwen buiten kwamen met gescheurde rokken, of op één schoen.

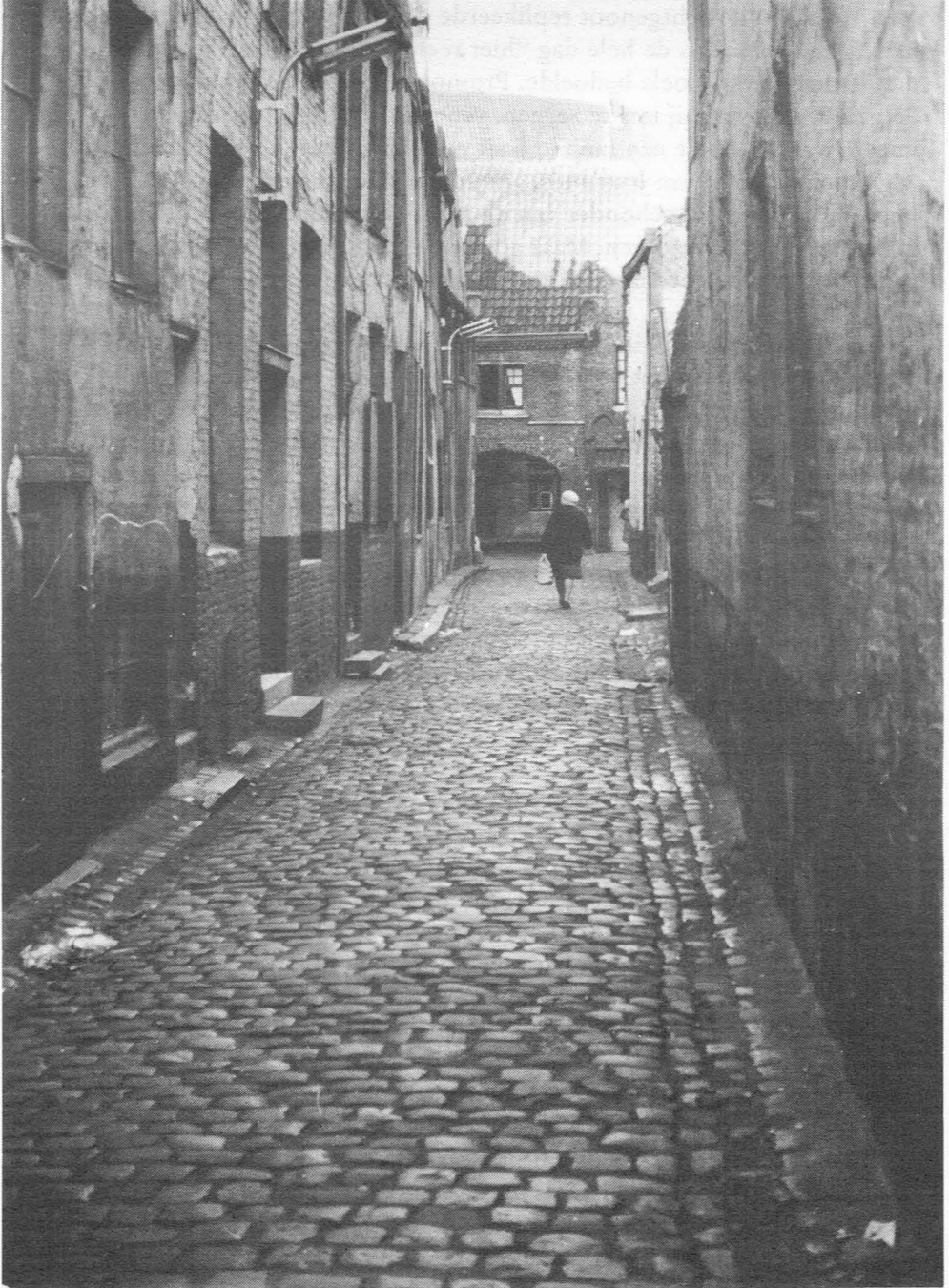
Iets over de kinderen. In mijn tijd waren er weinig kinderen die naar (wat wij noemden) "de betaalde school" gingen. De meisjes bezochten de school der "zusters van liefde", niet omdat de ouders door en door katholiek waren, maar omdat de school niet veraf was en omdat ze er dikwijls een pakketje kregen : wat stof om een voorschoot te maken, enkele zakdoeken. De jongens bezochten de parochiale school bij de Augustijnen, ofwel de stadsschool in de Molenaarsstraat.

Laat ik eens iets vertellen over bepaalde figuren, volkstypen, die me het best bijgebleven zijn. Daar was op de eerste plaats LOELE-DE-VUILBAK. Loele betrok een kamertje in een van de huizen van de Rode-Koningstraat. Ze moet zowat vijftig jaar geweest zijn, toen ik haar kende, maar ze zag er bepaald ouder uit. Klein, voorovergebogen gestalte, scherpe neus, het haar in een wrong, leek ze eerder op het hekspersonnage uit een of ander sprookje. Een vuile bloes, lange vieze rok, gebreide sjaal en dito handschoenen, versleten hoge schoenen met krullende punten, . . . ziedaar het portret ten voeten uit van Loele-de-vuilbak.

De omkrullende schoentoppen vanwege haar drukke bezigheid : op haar hurken zitten bij de vuilnisbakken en -emmers. Iedere morgen, of het nu lente- of zomerweer was, of het vroom dat het kraakte, trok Loele erop uit. Ze "deed" alle vuilbakken af, van het Oudburg tot aan de Muide. Met een soort krabbertje haalde ze de inhoud van de vuilnisemmers door elkaar. Alles wat maar een schijn van kans had te kunnen dienen, verdween in de ruige jutezak, die ze op haar kromme rug torste. Het geluk was nu en dan met haar, in die zin dat ze wel iets kon opscharrelen dat haarzelf best kon dienen. Bewijs : de schoenen die ze nu aan haar voeten droeg. Loele droeg in haar voorschoot altijd een vlijmscherp mes met zich mee, je weet wel dat soort messen waarmee de slaggers uitbenen. En al had ze geen enkele tand meer in haar mond, ze kon steeds opperbest "haar wordeken placeren" als dat nodig bleek. Ik heb meegemaakt, dat Loele op zekere dag het Patershol binnenkwam, flink beschonken na het nuttigen van menige druppels. Ze was onwillekeurig getuige van een huiselijke twist. De vrouw werd door haar man van ontrouw beschuldigd, de vrouw

Onze-Lieve-Vrouwestraat, gezien vanaf Plottergracht. (december 1971)

Onze-Lieve-Vrouwestraat (1971)

op haar beurt verweet haar lieverd dat hij beter zou werken dan te zuipen ! Waarop de echtgenoot replikeerde dat zijn vrouw beter uit werken zou gaan, liever dan de hele dag "hier rechtover te zitten," waarmee hij het kamertje van Loele bedoelde. Prompt volgde de bemerking van Loele : Hebt gij over mij iets te zeggen, ventje ? Het komt tot een handgemeen, waarbij Loele een mep in haar gezicht krijgt. Ze sukkelte achteruit tot tegen de gevel van haar huis, grist in de jutezak, grijpt haar slagermes, ploft het in de schouder van de man. Bloedend droopt de man af om zich te gaan verzorgen. Maar goed ook, want Loele was zeker van plan haar eer tot het uiterste te verdedigen, het mes in de hand.

Een andere figuur, die ik me nog duidelijk kan herinneren, was "mijnheer" BASTIEN. In het hele Patershol was hij de enige die aangesproken werd met "mijnheer" ! Hij had een handel in oude meubels. Mijnheer Bastien liep er heel keurig bij : streepjesbroek, deftige jas, boord en das, bolhoed op en wandelstok. De titel van "mijnheer" had hij verworven omdat hij twee jaar langer school gelopen had dan de doorsnee bewoners van het Patershol. Bastien sprak ook een beschaafder Gents dan de overige wijkbewoners. Bij mijnheer Bastien kon men steeds terecht met formulieren, in te vullen documenten, . . . Zijn vergoeding voor bewezen diensten had hij graag in natura. Zijn uitgangswereld lag buiten het Patershol. Daarvoor leek de buurt hem wel te min. Het intellectueel peil van Bastien heeft later nog geresulteerd in een titel van deken van de gemeente.

DIKKE MIE woonde aan de "Stijlkens" en hield er een snoepwinkelje. Ze was, zoals haar bijnaam laat vermoeden, een gezette dame, half ros, half blond. Mie was "heel proper op haar eigen" en bracht haar spekken (twee of drie voor een halve kluit) aan de man, of liever aan de jeugd. Gedurende de winter verkocht ze "korsten". Die korsten waren in feite gebakken rogge, onmogelijk hard, waarover de kinderen gemakkelijk een paar uren deden om ze naar binnen te werken. De korsten van 7,5 cents waren ongeveer 15 cm lang, 3 cm breed en 1/2 cm dik. Daar was wat kauwen en knabbelen aan ! Mie verkocht ook "appeltoezen". Die stonden met hun glimmend rode bol omgekeerd in een plank geplant, op de toonbank van haar winkelje. 's Zomers, als het snikheet was in het straatje, bleef de deur openstaan. Een laag hekje sloot de ingang van haar zaak af. Omdat ze de belhamels uit de buurt voor geen haar vertrouwde, had ze het hekje met een touw verbonden aan een bel. Zodra het hekje openzwiepte, ging de bel. Dat hekje en de bel, dat was juist wat Guustje, de "rufte" van de bende, inspireerde om dikke Mie eens te grazen te nemen.

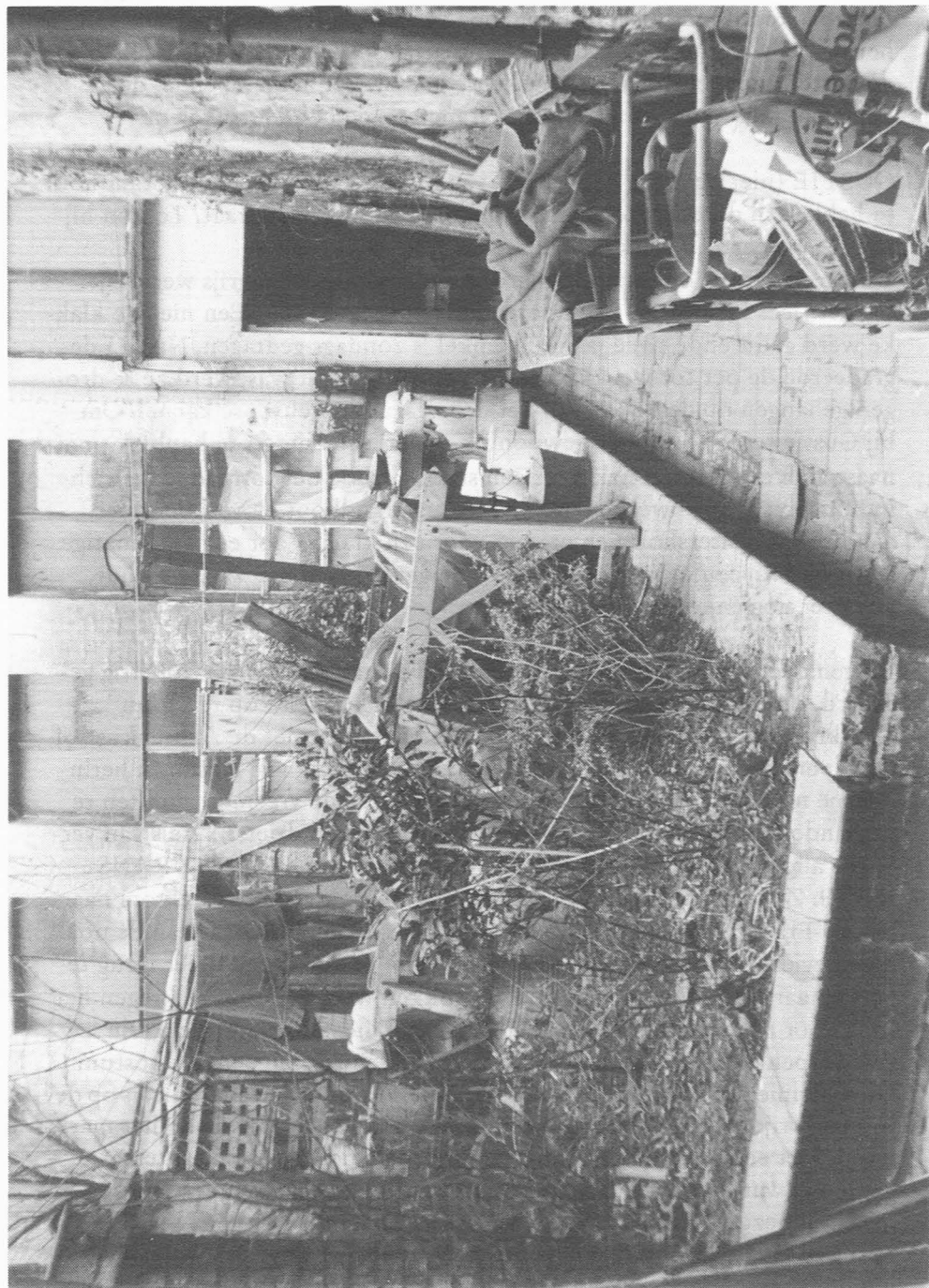
Stiekem wist hij zich tot aan de toonbank te werken waarop de appeltoezen stonden. Een koordje spannen van de plank met appels tot aan het hekje, was vlug gebeurd. 't Resultaat was natuurlijk, dat de eerste de beste bezoeker die in het winkeltje kwam, het hekje opende, de appeltoezen op de grond smakte en meteen de bel liet rinkelen.

GUSTJE (niet deze uit het verhaal van Mie) zat de hele zomer brandhout te hakken in de poort, op een koer in de Corduwaniemstraat. Zo kon hij bij, regenweer zijn werk verder zetten.

Gustje was reeds op leeftijd en droeg onder zijn jas een grijs werkjasje. De pet (lees klakke) op het hoofd, zelfs in volle zomer. Een nieuwe klakke werd gedurende twee jaar lang enkel 's zondags gedragen. Nadien degradeerde de pet tot weekklakke. Als de klakke nat was, werd ze te drogen gehangen op de "oor" van het deksel van de Leuvense kachel. Om bij Gustje terug te keren : gewoonlijk zat hij aan zijn grote kapblok, met naast zich een houten bak. Met een stootkarretje bevoorraaide hij zich in hout, bij afbraakwerken. Hij hakte dus brandhout en verkocht het aan heel het Patershol. Een emmer voor een kluit. Voor een regelmatige klant had hij een extraatje in petto : de gevulde emmer werd geschut, zodat er nog enkele stokjes bijkonden.

Bij een deel van de bevolking werd er gedurende een vol jaar duchtig gespaard, om tijdens de Gentse Feesten eens te kunnen "op reis gaan". Frankrijk was toen erg in trek. Daarmee bedoel ik niet de Azurenkust of de Alpen, maar net iets over de grens : de omgeving van Rijsel. Ik herinner me nog goed, dat ik als jonge bankbediende de vreemde munten te verhandelen had. In het Patershol hokten toen een drietal kerels van verdacht allooi, die de bijnaam verworven hadden van de DRIE FRANSMANS. Ze hadden tijdens de Gentse Feesten ook wel eens trek om naar Noord-Frankrijk te trekken, doch het ontbrak hen blijkbaar aan de nodige deviezen. Bovendien was het er hen om te doen, met meer terug te keren naar Gent dan waarmee ze vertrokken waren. Enfin, ze kregen het toch voor mekaar de trein te nemen in het Zuidstation, de stoptrein Antwerpen-Rijsel. Bij mijnheer Bastien hadden ze zich een net kostuum laten aanmeten, huurgeld 2 frank. De drie Fransmans, gewoon van op de Gentse Vrijdagmarkt te lopen, kenden aldus alle gebruiken van het marktlevens. Met een valies in de hand schuimden ze de Rijselse markten af, gaptten al wat niet te heet of te zwaar was. Ook de magazijnen werden met hun bezoek vereerd.

Terug in Gent, brachten ze hun gestolen goed aan de man, echter niet in hun wijk. Immers, hun koopwaar was niets voor de beurs van de Paterholbewoners !

“Koertje” in de Corduwanierstraat (december 1971)

Geburtefeest Plotersgracht (14 augustus 1972)

Maar steeds wisten ze echter de zaken zo te regelen dat er voor de vrienden van de wijk wel een afvallertje te rapen was : een lang Frans fluitbroodje en wat boter, vonden afzet op eigen grond. Het was helemaal niet uitzonderlijk dat ze de poversten uit de buurt in de smulpartij lieten delen.

Aldus waren voor een tijdje althans de financiële beslommeringen van de baan en voelden de drie vrienden het aangename geritsel van bankbriefjes in hun binnenzak. Dat was dan ook aanleiding en reden waarom ze, alvorens de gehuurde attributen van een hogere standing bij mijnheer Bastien terug in te leveren, er eens het hunne van namen en de bloempjes gingen buiten zetten. Ze gingen dansen in het "Kleine Casino", een instelling waardig aan hun betere maatschappelijke positie, op de Gouden Leeuwplaats (het later afgebrande meubelmagazijn "In de duizend meubelen".) Ze maakten als galante flierefluiters goed vertier, lieten duidelijk merken dat ze goed bij kas waren en . . . waren daarbij steeds met de mooiste meisjes weg.

Het naspel van de geschiedenis verliep ieder jaar volgens een onveranderlijk schema. De politie had namelijk al vlug in de gaten dat het beruchte trio uit het Patershol met centen gooide. De drie sjarels werden op het matje geroepen.

Een veertien tal dagen na de Gentse Feesten door de politie onderschept, moesten ze omstreeks oktober voor "mijnheer de juge" verschijnen. Resultaat : tegen de tijd dat de winter zijn eerste koudevlagen over het Patershol blies, zaten de drie vrienden warm en droog binnen de muren van de gevangenis.

Voor de mannen van de wet was het bepaald geen klusje om het drietal te grazen te nemen. 't Was verduiveld moeilijk hen te klissen met de handen in de zakken. In andermans zakken dan. Ze waren van alle markten thuis, kenden alle "finesses" van het vak en wisten zich alzo uit de meeste benarde situaties te redden.

Die ene keer was het de politie bijna gelukt hen op het nest te pakken. Dat was die keer toen een politie-inspecteur 's nachts op het dak van hun "kot" in de Plotersgracht klauterde, zich achter de schouw verscholen hield, teneinde Louis, het brein van het trio, te kunnen klissen. Het was echter zó dat een politiereglement bepaalde, dat geen huiszoeking mocht worden verricht binnen de tijdspanne van zonsondergang tot zonsopgang. De agent die op "scheute" lag, moest dus de klok van vijf uur op het Belfort afwachten om tot actie over te gaan. Toen hij echter langs het dakvenster naar binnenglipte, was de vogel gevlogen. Het zou echter niet bij een enkele poging blijven. Toen Louis een andere maal verdacht werd van het feit er duistere praktijken op na te houden, werd de nachtwake op het dak hernomen. Met meer succes dan de vorige keer, want dit keer was de kerel wel thuis. Even voor vijf uur in de morgen, op het ogenblik dat de

man der wet aanstalten maakte om op te treden, opende Louis zelf het dakvenster en onder het voorwendsel met een geveltoerist te maken te hebben, schoot hij in het halfduister op de wetsdienaar. Naar ik later vernomen heb, heeft de politiemans bij dit avontuur een duim achtergelaten.

Carnaval, dat was iets speciaals in het Patershol. Verreweg de grootste meerderheid van de bewoners ging die dagen (en die nachten) niet buitengaats, en vierde binnen de grenzen van het "hol". En waar kunnen wij nog beter zijn. . . Als de lange schaduw van de ondergaande zon over de kantelen van het Gravensteen kroop en eenscheve streep trok over de daken van hun gebied, dan werden op de vensterkozijnen of aan de groene luiken gekleurde vetlampjes gesteld of gehangen. Lampjes met een wieksen erin : rode, gele, blauwe, groene. Aan waslijnen over de steegjes gespannen, bengelden veelkleurige papiertjes.

De meesten vierden in groep, vermomd en gemaskerd. Terwijl ze luidkeels de hits van die tijd, toepasselijk op carnaval, zongen (En wên moar twie plezieren op 'n joar, Bloende zullen wij eten,. . .) trok dan de bonte bende van de Hel naar Philippine, van daar naar het Comédiaatje (of Caméliaatje ?) en verder naar de vele kroegen die het Patershol telde. Wenlang op voorhand was er aan de kostuums gewerkt. De onmogelijkst bij elkaar horende lapjes stof aan elkaar genaaid.

Hoe hoog en hoeverre de carnalvierders zich ook door de euforie van de feestviering lieten meeslepen, toch bleef het een niet te miskennen natuurwet : een mens leeft niet alleen van bier en jenever ! Dan kwam de slager uit de buurt op de proppen, als redder in nood : met tientallen kommen ineens had hij "huufdflakke" gemaakt. Die werd dan, als het heel laat begon te worden, naar huis meegenomen en zo maar uit de vuist naar binnen gewerkt. Met een flinke kwak mosterd erbovenop. Het hoofdvlees smaakte verrukkelijk en voor de prijs van 1,75 F kon je toch niet met honger naar bed.

Als de carnalvrijd dan eindelijk voorbij was en ze zich tot de laatste dag eens ferm geammusseerd hadden, dan stapten ze de eerste morgen van de eerste werkdag uit hun vlooiënbak. Met een houten kop trokken ze de klak wat dieper over de ogen, en vooraleer aan de slag te gaan, wipten ze nog even binnen in de staminé, om die onlesbare nadorst van de vorige avond weg te spoelen. . .

RENE HESPEL

Gent in 1879

De politieke dagbladen staan vol met artikels in verband met het schoolvraagstuk en met de schoolwetgeving. Daar dit echter geen typisch Gents probleem is, zullen we dit in deze bijdrage niet behandelen.

Te Gent verschijnt een nieuw dagblad : De Gentenaar, waarvan het eerste nummer verscheen op 27 januari 1879. De stichter was kanunnik J. Verschuere, die we vroeger reeds hebben ontmoet als eigenaar en bestuurder van het "Werk der Vlaamsche Katholieke Drukpers". Het blad werd verkocht aan twee centimes per nummer.

Le Nouvelliste de Gand, krant die verscheen sedert 1841, ging ter ziele, maar werd onmiddellijk vervangen door L'Impartial; het was een katholiek informatieblad, dat zal verschijnen tot in 1894.

Op 4 april 1879 verscheen ook een nieuw weekblad "De Volkswil" met als ondertitel "Socialistisch Weekblad". Het werd uitgegeven door het Centraal Comité der Gentsche Werkliedenverenigingen en had als motto "RECHT MOET MACHT WORDEN". Het blad zal verschijnen tot in 1881 en zal dan vervangen worden door De Toekomst. Dat in 1879 de socialistische beweging het aandurfde een weekblad uit te geven geeft blijk van een zekere sterkte. Het blad steunde op enkele groeperingen : Midden-comité, midden-sectie, metaalbewerkers, Multatuli-vereniging, spinners, vrijzinnige werkmansbibliothek, verenigde wevers. Hoofdredacteur was Ed. Anseele, Paul De Witte was een medewerker. Als we het blad objectief bekijken, moeten we zeggen : "De medewerkers moeten nog hun stiel leren". Weinig artikels waren in staat de lezer te bezielen. Het lokaal nieuws was practisch verwaarloosd; van de vele meetings, die werden gehouden, krijgen we meestal geen verslag. De oplage ging dan ook in dalende lijn, van ongeveer 1200 bij het begin tot ongeveer 675 na twee jaar bestaan.

Er verscheen ook een katholiek strijdblad, dat halfmaandelijks verscheen : De Koezweep. Drukker en uitgever waren Leliaert en A. Siffer op de Hoogpoort. Het blad zal verschijnen tot in 1882. De titeltekening stelde voor een koe, opgejaagd door een zwepende boer.

5 januari : In de Minardschouwburg wordt Mast en Danneels van N. Destanberg opgevoerd.

12 januari : Eerste opvoering van het toneelstuk Baekelandt, drama in vijf bedrijven door J. Van Hoorde en liederen getoonzet door K. Miry.

18 januari : Te Gent houdt Arthur Verhaegen in de katholieke kring een voordracht met als onderwerp "L'Etat hors de l'Ecole", voordracht die als brochure zal worden uitgegeven. Na de gemeenteraadsverkiezingen van 1878 worden Colson, Pickaert, Vermandel en Heremans als schepenen aangesteld.

20 januari : Een vriendenkring uit de herberg De Zalm op de Groentenmarkt heeft een lekkerkoek van 70 kg. aan de bewoners van het oud-mannenhuus geschonken.

10 februari : De heer Emiel Braun wordt benoemd tot ingenieur van de stad Gent in vervanging van de Heer Hofman.

De stad koopt een woning, een windmolen en een perceel grond gelegen buiten de Muidepoort aan voor 21 000 fr., dit voor de uitbreiding van de haven.

2 maart : Door Vandendaele te Ronse wordt de tekst van een lied uitgegeven "Ze zullen onze kinderen niet hebben; de schoone ziel van het kind" op de melodie van de Vlaamse Leeuw.

9 maart : "C'est aujourd'hui plus que jamais que la Francmaçonnerie est la philosophie du libéralisme, sa maîtresse absolue et qu'il n'est rien sans elle. Constatons que la Francmaçonnerie n'est rien si elle n'est l'ennemie de la Religion, l'ennemie de l'Eglise, la libre pensée en un mot. Constatons enfin que le libéralisme, face profane, externe de la Francmaçonnerie, d'accord avec celle-ci, ne veut "jeter le cadavre du catholicisme dans la fosse" qu'enfin de s'y substituer comme une religion nouvelle, comme la religion de la morale universelle ou plutôt moyenne, dont l'homme est à la fois le prêtre et Dieu, selon une parole fameuse du Fr. Faider de Gand" (Le Bien Public 9 maart 1879)

Hierop zal Le Journal de Gand antwoorden : "Les francmaçons sont d'excellents citoyens qui se réunissent sans grand mystère dans le but peu ténébreux de discuter des questions dont la solution intéresse le bien de l'état et de la société".

10 maart : Op de toer tijdens karnaval was de beweging zeer groot. De Vrijdagmarkt is tijdens de karnavaldagen een ware foor geworden. Er stonden niet alleen paardenmolens en suikergoedkramen, maar ook tenten met waarzegsters, dikke vrouwen, een menagerie en allerlei spelen.

17 maart : Gemeenteraadslid Dumoulin vraagt de aandacht voor de waterloop achter de Sleepstraat, die een besmettelijke stank uitwasemt.

26 maart : In gans het land tot in de kleinste dorpen worden protestmeetings tegen de nieuwe schoolwet ingericht.

27 maart : De bouw van de nieuwe kerk van het H. Hart op de Dendermondesteenweg wordt toegewezen aan de heer Laroy van Sint-Amandsberg voor een bedrag van 104 000 frank.

7 april : De Staat ruilt met de stad het oud poermagazijn aan de Sint-Lievenspoort voor twee huizen palend aan het militair hospitaal.

10 april : De Heer de Maere-Limnander is lid benoemd van de internationale commissie, die op 15 mei te Parijs zal vergaderen om het ontwerp

van een kanaal, dat de Atlantische oceaan met de Grote oceaan zal verbinden, te bestuderen.

20 april : Op 15 april werd Pol Verbauwen uit de gevangenis ontslagen, dit na een gevangenschap van dertien maand. Op zondag 20 april werd Verbauwen gehuldigd. In stoet met afvaardigingen van Brussel, Molenbeek, Sint-Niklaas, Lokeren, Geraardsbergen, Kortrijk, Menen, Waregem en Brugge trok men op naar de zaal Parnassus op de Houtlei, waar een groot feest plaats had. (zie Schetsen uit mijn Leven door P. Verbauwen blz. 112 en volgende).

25 april : Gisteren overleed te Gent de heer Vanderhaeghen, oud boekdrukker, laatste overlevende en stichter van de maatschappij De Napoleonisten. Hij zal begraven worden te Sint-Amandsberg in de kelder der oud-wapenbroeders van het eerste keizerrijk. De grafkelder zal deze maal toegezegeld worden om niet meer geopend te worden. Gemelde maatschappij telde bij haar stichting 364 leden, die allen begraven liggen onder het arduinen gedenkteken in vorm van een piramide.

1 mei : Paul Voituron publiceert de brochure "Le Libéralisme et les Idées religieuses". Een citaat hieruit : "La voie dans laquelle le libéralisme est entré doit conduire à la constitution d'Eglises rationalistes. Une immense révolution s'opère sous nos yeux. Elle a pour but de changer la société jusque dans ses assises les plus profondes et elle conduit directement à substituer la religion naturelle aux religions positives".

5 mei : De Société Littéraire en het Kunstgenootschap versmelten en vormen thans Cercle Artistique et Littéraire.

17 mei : In de gemeenteraad van 17 maart 1879 werd het lastenboek goedgekeurd, waarbij de voorwaarden werden bepaald voor een concessie van waterbedeling. Art. 10 bepaalde, dat het rendement moest berekend zijn aan 130 liter per inwoner en per dag.

De oorsprong van het water was willekeurig, maar mocht niet geput worden noch uit de Schelde noch uit de Leie. Het water moet voldoen aan de hygiënische voorwaarden. De stad Gent zal minimum per jaar 300 000 m³ water verbruiken. De concessie heeft een duur van zestig jaar en op het einde van de concessie wordt de volledige uitrusting eigendom van de stad Gent. Aan de abonnees werd het water berekend aan 40 centimes per kubiek meter. Voor grote verbruikers was er een vermindering. Het nut van de aanleg van een waterbedeling is duidelijk, voornamelijk in een stad als Gent met zijn talrijke besmette kanalen. Drinkbaar water is een elementaire behoefte. Veel huizen hadden geen pompwater. Stromend water laat ook toe badkamers in te richten. Ook voor de fabrieken en voor de brandweer waren aan de oprichting veel voordelen verbonden. De concessie werd verleend aan de heren Carels en Van Overstraeten.

18 mei : De nieuwe kiosk op de Kouter wordt ingehuldigd.

1 juni : Men heeft in het oud Klein Vleeshuis, waarin men thans werkt om er een hal voor verkoop van eetwaren in te richten, sporen van muurschilderingen ontdekt. Men weet, dat de gebouwen tot 1789 de kapel der weversnering was.

14 juni : De gemeenteraad keurt de plannen en het bestek voor de bouw van de Sint-Machariuskerk goed.

12 juli : In de gemeenteraad vestigt de heer De Nobele de aandacht op de straatverlichting. Na middernacht zijn de straten in een volledige duisternis gedompeld. Dit kan aangenaam zijn voor de dieven, maar het is vol gevaren voor de burgers, die uit plicht 's nachts onze straten moeten doorkruisen.

27 juli : Heden heeft er op Klein Turkije een kikvorsenwedstrijd plaats. De mededingers moeten zich aanbieden in Het Gouden Hoofd.

1° prijs : een groot krentenbrood. Er moet geen inleg worden betaald. Goedkoopste magazijn van Gent.

Wieg	5,25 fr.	Bed een persoon	12,50 fr.
Kinderbed	8,50 fr.	Bed ressort twee pers.	35 fr.

8 augustus : Bij K.B. van 29 juli zal de staat een brug bouwen over de Brugse vaart rechtover de Hamerstraat aan de Palinghuizen.

10 augustus : Heden heropening van de guinguette Het Maagdeken, Dendermondesteenweg. Men verhuurt er poneys.

17 augustus : Te Gentbrugge wordt het standbeeld van Louis Van Houtte ingehuldigd.

24 augustus : Er wordt een feest ingericht om het tienjarig bestaan van de sigarenmakersvereniging te vieren.

6 september : In plaats van rond te gaan met een lange ladder op hun schouder, zijn de lantaarnaanstekers thans voorzien van een lange stok, waarop een klein lantaarntje staat.

13 september : Henri Cnops, Barrestraat 21 Gent naast de herberg De Vier Eemmers. Opstellen van verzoekschriften, brieven van alle aard. Huis van ouds vermaard en gekend. Men gelast zich ook met het opstellen van redevoeringen, akten, gelegenheidsgedichten, opmaken van reglementen van maatschappijen.

16 september : In de gemeenteraad interpelleert De Nobele over de toestand van de overdekte markt. "Men vindt er niet anders meer dan enkele kramen van saai en konijnen. Ik zeg niet dat daar niet enkele katten onder zijn, maar groenten en fruit zijn er niet meer te zien". De 74 stallen in de overdekte markt hadden 3 755 fr. opgebracht, maar vele stallen waren door de huurders verlaten. De overdekte markt werd geen succes.

3 oktober : Au Boeuf à la Mode, Kleine Vleeshuissteeg.

Menus : Diner gras	3 fr.
Diner maigre	3 fr.
Plats du jour	0,75 fr.
Potage aux herbes	0,30 fr.
Raie beurre noir	0,80 fr.
Gigot de mouton	0,80 fr.
Carbonnades flamandes	0,80 fr.

13 oktober : In een speelschool door een oude vrouw gehouden in de Twijnderstraat werd een kind erg verbrand door kokende melk.

20 oktober : Architect Pauli geeft zijn ontslag als raadgevend bouwmeester van de stad Gent; hij wordt vervangen door K. Van Rijsselberghe.

7 november : De Klaaskenskramen worden dit jaar op het Sint-Veerleplein gehouden.

29 november : In de gemeenteraad vraagt De Nobele aandacht voor de slechte toestand van de straten.

In de gemeenteraad van 16 september was aan Oppenheim en Romberg uit Brussel een nieuwe concessie verleend voor het uitbaten van een gasmaatschappij. De voorwaarden waren : de concessie heeft een duur van dertig jaar (1881-1911), in de nieuwe wijken (Citadelwijk, Rabotwijk) moeten de nodige leidingen worden geplaatst; het aantal straatlantarens moet met 400 worden vermeerderd en elke lantaren zal per jaar 3 557 uur branden (ze mogen dus niet meer gedoofd worden na middernacht).

De verlichting van de straten gebeurt op kosten van de concessiehouder; de particulieren betalen 17,25 centimes per kubiek meter, grote verbruikers krijgen een korting. Er kwam een protestbrief van de Ligue du commerce et de l'industrie de Gand, waarin er op gewezen werd dat de verbruikers de stadsverlichting moesten betalen. Het besluit van de gemeenteraad werd verbroken door de Bestendige Deputatie van de provincie wegens krenking van het algemeen belang. Er kwam nu een nieuwe aanbesteding. De Compagnie impériale du gaz, die de uitbating had sedert 1824 vroeg 16,75 centimes per kubiek meter, Oppenheim en consorten vroeg 16,7 cent. per kubiek meter en de Société financière de Paris vroeg 14,875 centimes per kubiek meter en verkreeg also de concessie. De voorwaarde van het kosteloos leveren van gas aan de stad voor de verlichting verviel natuurlijk.

27 december : De stad Gent geeft een lening van 12 miljoen uit om de volgende openbare werken te financieren :

1. Uitbreiding haven 6 000 000 fr.
2. Gezondmaking wijk Nederschelde 3 300 000 fr.
3. Aanleg lanen en wegen 1 000 000 fr.

4. Bouw van scholen 1 000 000 fr.

5. Stadsgebouwen (stadhuis) 700 000 fr.

Natuurlijk moet in de aflossing van de lening worden voorzien en hiervoor beslist de gemeenteraad een aantal belastingen te verhogen.

In 1879 overleed Charles De Coster, de schrijver van Tijl Uilenspiegel. Dostojewski publiceert De Gebroeders Karamosov en H. Ibsen het toneelstuk Nora of Het Poppenhuis. Ten slotte werd in 1879 Einstein geboren; hij zal overlijden in 1955.

M. STEELS

Inventaire Archéologique - Fiche nr. 64

In de rubriek "Schilderijen", Sint-Niklaaskerk – XVIe eeuw, stelde E. Lacquet op 7 februari 1898, in de Franse taal, de volgende fiche op :

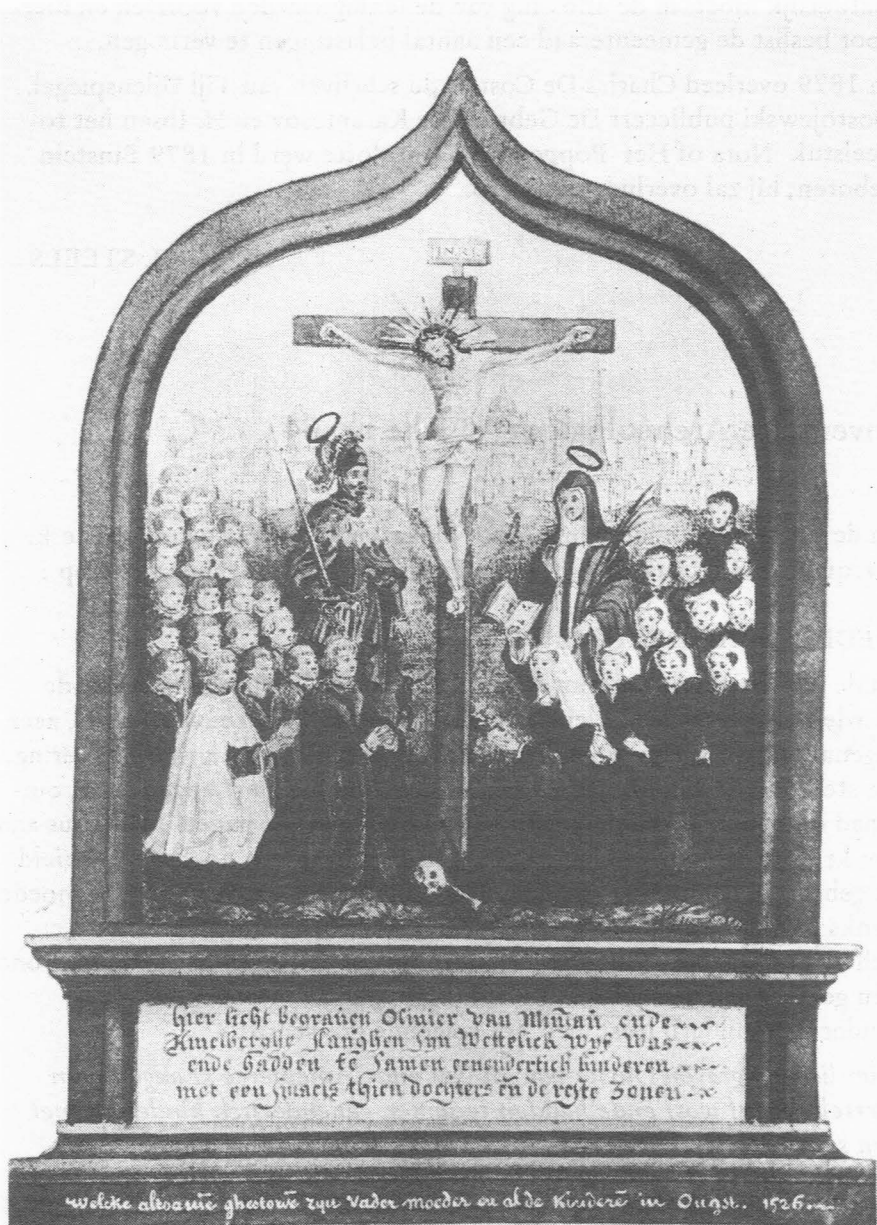
GEDENKSCHILDERIJ VAN DE XVIe EEUW

In de parochiekerk van Sint-Niklaas bevindt zich, opgehangen aan de vierde pilaar links, een kleine schilderij van de XVIe eeuw op hout, zeer eigenaardig door zijn onderwerp, maar zeer middelmatig van uitvoering. Ze stelt Olivier van Minjau en zijn vrouw Amelberga sLangen voor, omringd door hun 31 kinderen. In het midden van het paneel : Christus aan het kruis. Rechts : Amelberga sLangen met haar tien dochters geknield in gebed en, daarachter staande, Sint-Amelberga, patrones van de moeder. Links : Olivier van Minjau met zijn een en twintig zonen, geknield, en achter hen staande, Sint-Olivier, patroon van de vader. In de achtergrond, een gezicht van de stad.

Onder de schilderij leest men het volgende grafschrift :

Hier licht begraven Olivier van Minjau ende Amelberge sLangen/ sijn wettelick wyf was/ ende hadden te samen eenendertich kinderen/ met een smaels thien dochters ende de reste zonen/ twelck altzamen gestorven zyn vader/ moeder ende kinderen/ in Ougsti.

Volgens een overlevering vermeld door J.B. Descamps in zijn "Voyage pittoresque de la Flandre et du Brabant" (1769) en overgenomen door A. Voisin "had Keizer Karel bij zijn intrede in Gent als Graaf van Vlaanderen (24 februari 1526) Minjau opgemerkt die deel uitmaakte van de optocht, aan het hoofd van zijn een en twintig zonen in uniform.

(Foto Stadsarchief Gent)

Er over verwonderd zijnde dat een eenvoudige ambachtsman een dege-lijke opvoeding had kunnen geven aan zulk een talrijk gezin, ontbood hij hem aan het Hof en kende hem een rente toe. . . Korte tijd nadien, in augustus 1526, had hij de droefenis al zijn kinderen te zien sterven van de "zweetziekte" (la suette). . . De ongelukkige vader en zijn vrouw stierven vóór het einde van dezelfde maand en ze werden naast hun kin-deren begraven op het kerkhof gelegen rond de kerk".

Er valt nochtans op te merken dat, volgens geschiedkundigen, de be-smettelijke koorts, zweetziekte geheten, slechts in 1529 haar intrede deed in de Nederlanden. Op het einde van de maand september van dit jaar richtten de geneesheren van Gent, ingevolge een besluit van het Ma-gistraat, zich tot hun collega's van Antwerpen, ten einde een raadpleging te houden over deze nieuwe en vreselijke epidemie.

Onze titelprent werd gemaakt naar een tekening van Ch. Onghena, be-waard in de bibliotheek van de Universiteit en van de Stad Gent.

Cf. A. Voisin, *Guide de Gand*, 4e uitgave (Gent, 1846, p. 135); — Kervyn de Volkaersbeke, *les Eglises de Gand*, t.II, p. 173; — Fr. De Potter, *Gent*, t. III, p. 190. — Over de zweetziekte, cf. de details gegeven door C. Broeckx, *Notice sur Jacques Vandenkastele sur la suette* (Antwerpen, 1849), pp. 8-29 en overgenomen in L. Torfs, *Fastes des calamités pu-bliques* (Doornik, 1859), pp. 70-72.

Naschrift

Wij vermoeden dat zekere van onze lezers zich de vraag zullen stellen : "Wat is er nu feitelijk waar van dit droevig, maar eerder ongeloofwaardig verhaal ?"

In dergelijke gevallen is onze eerste reflex altijd eens te rade te gaan bij een specialist van de Gentse "grande et petite histoire", onze vriend wij-len Pierre Kluyskens.

Uit een serie artikels die hij destijds schreef over de Kouter lichten wij de volgende passage, die wij hier reproduceren met de vriendelijke toe-stemming van de familie Kluyskens :

Lange eeuwen geleden, leefde dicht bij de Kleine Vleeshuissteeg en niet ver van de plaats waar heden het gebouw van de Bank van de Société Générale oprijst, een brave man, Olivier Minjau met zijne vrouw, Amal-berghe Slangen en hun meer dan kroostrijk gezin.

Hij was de eerste beroemd gebleven Gentenaar die op de Kouter woonde. Toen onze Sint Niklaaskerk nog niet gevangen zat in haar houten en sta-len long van stellingen en reclameborden kon men aan een van de linker-pilaren een kurieus schilderij bewonderen, waarop de echtgenoten Minjau afgebeeld stonden, omringd door hunne. . . 31 kinderen !

En onderaan dit paneel dat momenteel in de sakristie is ondergebracht,

las men volgend opschrift : “Hier licht begraven Olivier van Minjau ende Amelberghe Slangen, syn wettelick wijf was, ende hadden te samen eenendertich kinderen, met een smaels tien dochters en de reste zonen”. Onder die tekst, in nabootsing van ouderwets geschrift : “Welcke altzame ghestorve zyn vader moeder en al de kindere in ougsti 1526”.

Om een traan als een ei, te moeten wegpinken, nietwaar ! En dan nog een tweede wanneer men geluisterd heeft naar het aandoenlijk verhaal van die Gentse familie, zoals het ons door Sanderus, Descamps, Voisin en nog vele andere Gentse auteurs wordt verteld :

“Toen Keizer Karel op 24 januari 1526 zijn intrede deed te Gent, als graaf van Vlaanderen, bemerkte hij in de stoet onze Olivier Minjau met zijn een en twintig zonen, allen in prachtig uniform. Verwonderd dat een eenvoudige ambachtsman aan een zo kroostrijk gezin een voorname opvoeding had kunnen geven, liet Karel Minjau op het Prinsenhof ontbieden, waar hij hem een pensioen schonk. Eilaas, enkele maanden later, in augustus van hetzelfde jaar, werd gans de familie Minjau door een geheimzinnige ziekte, de “zweetziekte” weggemaaid. De brave man werd met zijn vrouw en 31 kinderen op het kerkhof rondom de Sint Niklaaskerk begraven”.

Tot op het einde van de vorige eeuw heeft eenieder aan die droeve geschiedenis geloof gehecht en niemand heeft ingezien dat Keizer Karel in januari 1526 in Spanje verbleef waar hij enkele dagen later in het huwelijk trad met Isabella van Portugal; niemand heeft ingezien dat Karel reeds in 1515 zijn intrede deed te Gent als Graaf van Vlaanderen, en niemand gaf zich de moeite om in de archieven het spoor van die bewoner van de Kouter terug te vinden.

Frans De Potter die ons in het derde deel van zijn werk over Gent, het verhaal nog als zuivere waarheid opdiste, was de eerste om in een voetnota ergens in het vierde deel, zijn mea culpa te slaan : “Op ’t gezag van Steyaert en enige andere schrijvers stelden wij in het vorige deel, dat deze echtelingen leefden onder de regering van Karel V”.

De Potter had immers een akte in de jaarregisters der Keure ontdekt waaruit duidelijk bleek dat Minjau leefde in het begin van de XV eeuw. Fris vond wat later een tweede dokument en zelfs een derde waardoor het mogelijk werd de mooie legende van Olivier Minjau en zijn 31 kinderen de kop in te drukken. In 1410 immers moest Olivier Minjau, misschien wel omdat hij met een kroostrijk gezin gezegend was, zijn huis “staende an den Cauter” verpanden; in een dokument van 1428-1429 wordt andermaal gesproken van hun huis “an de Cautere, bachten der Wevershuus” en een laatste archiefstuk leert ons dat Minjau in 1438 reeds overleden was, want op 1 februari van gemeld jaar verkopen de weduwe en twee zonen van Minjau het huis op de Kouter !

Naar alle waarschijnlijkheid is Minjau dus overleden, wellicht met enkele zijner kinderen, in 1436 toen een soort pestziekte verschrikkelijke verwoestingen te Gent aanrichtte.

Onze Gentse keukenrubriek

Misschien zullen er wel enkele onder U zeggen "wat kan ons dat schelen !", maar voor diegenen die er wel interesse voor hebben : 't is tussen de Oude Keukenpiet en mij weer "al koek en ei".

Hoe dat kwam ? Ik was bij toeval ter gelegenheid van een "nocturne" in ons Alijns Museum (dat moet gij bij geval ook eens meemaken al is het maar voor die intieme sfeer van de sober belichte binnenkoer en sprookjesachtige verlichting die het stadsbestuur aan de voorgevel heeft aangebracht), en zie, daar zat mijn Keukenpiet gezellig op zijn eentje met een "Pintje dek", 'k Zette mij bij, en wij hadden het over de "goeien êwen triepel" en over dien "vroegere verdwenen Gentse Plumet". En zo nodigde ik hem uit om mee te gaan naar huis om de nog steeds bestaande Gentse Plumet te proeven.

De Plumet

Waar is de tijd ? De schone studentenjaren, het einde van de onvergetelijke Gentse "Belle Epoque". De oude restaurants (niet voor onze studentenbeurs), de nachtcafés. Denk aan de doorlopende Ganda, van Vlaanderenstraat naar Brabantdam met zijn keus van doorgesneden halfbelegde broodjes — pardon : sandwiches — met diverse lekkernijen aan 7 1/2 cents, zijn gekende cafés Kulmbach, Trois Suisses, Taverne de Vienne, en andere met Duitse bieren en zijn Tavernes (zoals de Teniers) met de Engelse bieren vooral de Christmas in de Kerstperiode.

Wij hielden het bij onze studentenlokalen, zoals het Haantje op het Sint-Baafsplein bij 'nen goeden kloeken Gentsen dobbel of triepel. En toch zouden wij als echtgeaarde nooit gaan middagmalen zonder op de hoek van d'Heilig-geeststraatje, in 't Kantientje, onze echte Plumet als aperitief te gaan savoureren ! Geen kwestie van Byrrh, Martini, Rossi en hoe vreemde thans vertiendubbelde zaken al mogen heten !

Neen, een echte stedelijke preparatie met kersen en kriecken, sterk gealcoholiseerd en waarvan men best zich bij een of hoogstens een paar glaasjes beperkt. De uitvinder of brevethouder D'Ancoine, een gekend Gents figuur, had zijn stokerij-likeurhandel op St.-Baafsplein juist naast Het Haantje, en zijn klein-debietkantien op de Gouden Leeuwplaats.

Kneukels !

Generaties hebben van die Godendrank genoten. En toen kwamen daar die twee oorlogen, en met zovele andere zaken verdwenen ook de Plumet en zijn lokalen. Wanneer ? Hier blijft ons geheugen steken. Maar toen moet het geheim of het brevet ergens naar het Walenland zijn uitgeweken, geschonken, verkocht ? En zo wordt het ook daar onder zijn nieuwe uitgave teruggevonden door een Gentenaar, stillekens in Gent weer ingevoerd, zich in sommige families ingeburgerd

om weeral zijn weergaloze naam en faam te bekomen.

Al wordt het niet te Gent gestookt toch spreekt het etiket nog steeds van Aug. D'Ancoine - Distillerie le Plumet, 14, place St Bavon, Gand, met in 't vlaams "Altijd en overal". Men fluistert dat reeds bij sommige folkloristische gelegenheden die Gentse Godendrank reeds wel eens op ons Stadhuis geschonken werd.

Dat wij die avond er wel een paar gebruikten en een beetje plezierig werden durf ik bekennen zodat, als ik aan Keukenpiet vroeg "zeide nu nog kwaod, êwe zaoge ?", hij mij met 'nen vriendelijke klap antwoordde : "Kwaod ? Ge zijt nen zievereire en 'nen kneukel !".

Kneukels

En toen ging mij een licht op : kneukels ! De aantrekkelijkheid, de leukernij van de avonden van onze grootmoeders ! 'Nen halve kilogram gewone bloem op een torentje; daar middenin een putje met een ei (bij de mensen van goeden doen twee of zelfs drie eitjes), een klontje boter en een "snuifken zout", en bewerken maar, liefst met de handen zoals brooddeeg; middelerwijl een grote koffielepel of iets meer gist in lauwe melk opgelost erbijgevoegd en voort gekneed.

Als het "er af mocht" had men afzonderlijk wat krenten, in 't beste geval misschien wel rozijnen, laten uitzwellen en erbijgevoegd. Nog wat gekneed, misschien wel met nog wat lauwe melk aangelongen en zo had men een soort brooddeeg. Van dit deeg werden nu balletjes (denk aan onze vleesbouletten) gedraaid en op een warme plaats gesteld waar zij met een overdekkende doek aan hun stil lot werden overgelaten om de gist te laten inwerken. Zowat een uurtje lang. Juist de tijd om een grote

flinke kastrol water te laten in volle kook brengen. Daarin werden nu de ingezwollen kneukels voorzichtig met een lepel, met drie of vier tegelijk ingedompeld en enkele minuutjes in de kook gelaten. En terwijl nieuwe werden ingedompeld bleven de reeds gare warmgehouden achter op het vuur.

En toen allen klaar waren was middelerwijl al een grote sauskom gereedgemaakt met een heerlijk mengsel van gesmolten boter met bruine suiker (meelsuiker of meelsuiker zegden wij).

En nu vlug allen rond de tafel geschaard en smullen maar. Goede oude tijd !

Jan in de zak

Een vlugger en eenvoudiger manier. De ganse kneukelgeschiedenis herleid tot zijn eenvoudigste en goedkoopste vorm, met of zonder krenten, tot een soort lange rol of lange platte deeglaag na een ietwat kortere uitzweltijd in een prope doek of handdoek gewikkeld en ineens, in zijn geheel, in de kastrol met kokend water gedompeld. Na de kookperiode in zijn geheel op tafel gebracht, in schillekens gesneden en dan ook genut, overgoten met een saus van boter en suiker, waarbij de suiker wel een grotere rol zal hebben gespeeld dan de dure boter.

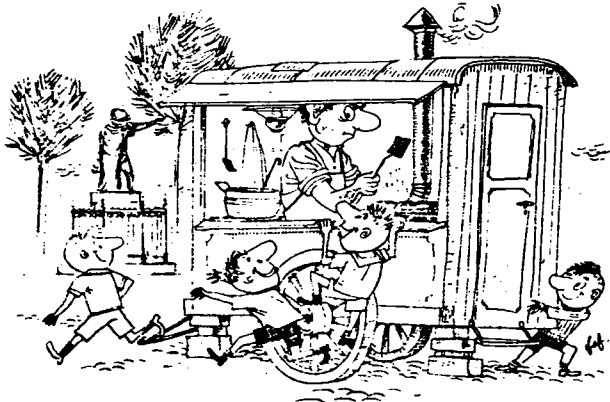
Nen heettekoek mee nen Lotsuure

Wij willen die zoetigheden niet besluiten zonder nog even te verwijlen bij een herinnering uit onze jonge jaren. Het gaat hem hier niet over pannekoeken, bij onze Gentenaars meer bestempeld als heettekoeken.

Het komt bij ons niet op om over de ontelbare soorten van bereidingen te gewagen, zo van vroeger als van nu; want wie heeft ooit een feestelijke samenkomst vooral in het verkeersmilieu of bij de kleine burgerij geweten bij feestdag, familiefeest, Kerst-, Nieuwjaar- of Driekoningenavond zonder pannekoeken. Van de grote tijl met rijzende deeg tot de vlugge heden-daagse bereiding met zelfrijzende bloem, de bewerkingen zijn ontelbaar.

Maar op de Vrijdagmarkt stond, dakin daguit in onze kindertijd een kraamke waar men kleine pannekoekjes verkocht; een lepel deeg uitgogoten op de bijna gloeiendheetgehouden plaat van een klein vuurken; uitgezwollen, langs een kant gebakken, met een "keukenpaaltje" vlug in de lucht gezwierd en op de plaat teruggevallen, langs de andere zijde gaargemaakt : Een toplekkernij voor twee cens, levende vers binengesmuld.

Maar er was een luxexemplaar. Bij het bakken van de tweede zijde werd daarop 'nen babbelaar gelegd. Een van die ontelbare verdwenen lekkernijen zoals muiletrekkers, hanepitjes, anijsballetjes, betraven, rekkers, spinderkens, amandelspekken, zuur-en-zoet en wat al meer. Die babbelaar had de eigenschap om tamelijk vlug te smelten en zich in de deeg te verspreiden.

Lotsuure...

De pannekoek werd met de paal in twee geplooid en gesloten. Zo'n luxe-exemplaar kostte twee en een halve cens of nen "halve kluit".

De klant bestelde hem met de vraag : "Nen heetekoeke mee 'nen babbeleire(n) in aostemblieft !".

Maar de bakker had, dank zij een buitengewoon groot en mismaakt oor de bijnaam (of bijlap) van Lotsuure.

En in 't voorbijgaan bestelden wij : "Nen heetekoek mee nen Lotsuure(n) in !".

Wij moesten zelfs geen aostemblief zeggen, want wij hadden net de tijd om zo vlug mogelijk weg te lopen. Daardoor heb ik nooit zo'n heetekoek onder de tanden gekregen.

Probeer nu niet ze na te maken. Wat het meest aan de vroegere babbelaars gelijkt zijn de Veurnse Babbeluten. . . maar die smelten niet meer."

Ja 't moest er van komen. Oude Keukenpiet is nog nen keer van slecht humeur en daarmee hebben wij ditmaal de hulp van tante Mele ingeroepen of, beter gezegd, zij heeft ze ons zelf aangeboden.

Hoe dat gekomen is ? Wel onze oude Gentenaars zouden zeggen " 't sop is de kool niet waard !". Maar laat ik met orde vertellen.

Pintje dek

't Is zo gebeurd. Tante Mele bracht ons haar wekelijks bezoek en zij was honderd uit aan 't vertellen over de reuzenpret die zij had meegemaakt gedurende de nocturnes in het Alijns Museum op de voornaamste dagen van de Gentse Feesten. En natuurlijk had zij het over het Pintje dek, de jarenoude traditie die in het Museum in zwang is om bij feestelijke gelegenheden de bezoekers te vergasten, liefst bij Vogelpik of Pietjesbak met een goed glas Gents tripelbier (nu spijtig genoeg vervangen door een ge-

woon “bruin of blond fleskensbier”), opgediend als 't kan in een ouderwetse pint “mee een oorcken”, en bovenop versierd met een Gentse lekkernij, fleurend en geurend naar kaneel : “een harde mastelle”.

Ik vertelde haar dat zo'n pintjedek zijn oorsprong vindt in het bierland Duitsland (München telde vóór de oorlog van 1940 honderd en drie kerken maar honderdvijftien brouwerijen).

Wanneer de stamgasten zaten te drinken uit hun mooie tweeliterpotten en te roken uit hun porseleinen pijpen dan kregen zij mooibewerkte dek-sels om het “verschalen” van het bier tegen te houden.

Stilaan waaide dit gebruik over naar onze streken. Te Gent en in het Vlaamse werd zelfs het deksel vervangen door een lekkernij, vooral als Nieuwjaarsgift, hetzij een “prinsenkoek” maar vooral een harde mastelle. In de streek van Beernem werd de pint zelfs afgesloten met een appelsien ofte oranjeappel. Van bij het ontstaan van het vroegere Museum van Folklore werd daar het “Pintje dek” door Conservator Boes toegepast.

Ik vertelde van mijn kant dat een harde mastelle goed was om de kleuters hun tandekens te laten op doorbijten en de oude kindsen hun valse tanden te laten op breken (dit met een zijwaartse blik op Tante Mele maar ik kreeg haar niet kwaad). Terwijl tante nu volmonds over haar pintjedek

aan het nasmaken was, kwam Oude Keukenpiet binnen.

Wij hadden dadelijk het gevoel als wij beider betrokken gezichten zagen, dat het in huis naar zwavel en pek begon te rieken. Tante Mele is een oude mislukte liefde van Keukenpiet : dus . . .

Zij lagen dadelijk in strijd over de echte harde mastelle én over haar gebruik, én over hare gaven. Keukenpiet kende maar één echt goed adres van een oude harde mastellen-fournisseur. Tante Mele, van haar kant, was aan 't strijden over de hare, een ander natuurlijk en een beter.

“En goe weten !”

Historische randnota's rond Bavo en Lieveken (1)

Op een bepaald tijdstip was Conscience uitgeput door politieke twisten. In zijn "Geschiedenis der Vlaamse Beweging" merkte Dr. H. Elias op, dat Conscience aan de Vlaamse zaak een dienst bewees met zijn vertrek naar Kortrijk. Zijn persoon was voor velen een struikelblok geworden. Conscience waagde in 1854 de proef om alleen van zijn pen te leven. De weinig zuinige levenswijze van Conscience en zijn gezin dwong hem na korte tijd uit te zien naar een vaste betrekking.

Door bemiddeling van minister P. De Decker werd hij arrondissements-kommissaris te Kortrijk benoemd. H. Conscience trad in dienst op 6 januari 1857.

In samenwerking met A. C. Van der Cruyssen stichtte hij in 1863 de "Société Littéraire". Verscheidene van zijn boeken hadden hun ontstaan te danken aan de werking van deze vereniging.

Hiermede begon hij de tweede periode van zijn schrijversloopbaan : de scheppingen uit nood (1850-1870). Alzo verscheen in 1865 zijn sociale roman "Bavo en Lieveken". Het boek had zijn ontstaan te danken aan een bespreking over onderwijsproblemen.

Jaren voordien in 1848 publiceerde Eugene Zetternam eveneens een sociale roman en tevens zijn voornaamste boek : "Mijnheer Luchtervelde". Toen de roman van Conscience verscheen was Eugene Zetternam reeds tien jaar overleden.

Hij behaalde in 1869 de vijfjaarlijkse prijs der Nederlandse letteren met zijn boek "Bavo en Lieveken".

Tijdens zijn verblijf te Kortrijk ontving hij in 1867 het bezoek van franse schrijvers met naam : Alexander Dumas en Victor Hugo.

Pol de Mont getuigde : alle besprekingen in de Société Littéraire werden in het frans gehouden. Het was in die taal dat H. Conscience de Vlaamse rechten verdedigde en de schatten van de Vlaamse letteren voor de fransprekenden onthulde.

De roman "Bavo en Lieveken" is de geschiedenis van twee arbeiderskinderen. Bavo is de zoon van de brave Damhout, die door een voorbeeldige huisvrouw wordt ter zijde gestaan. De ouders van Lieveken, de Wildenslags zijn de tegenpool : slordigheid, verspilzucht en opstandigheid. Bavo Damhout heeft op jeugdige leeftijd de bekroning gevonden van zijn ijver en studielust door het feit dat hij opklimt tot fabrieksdirecteur. Conscience zag voor de arbeider alleen heil in een welgemeend paternalisme. De schrijver reageerde op een brave manier op de waaier maatschappelijke kwalen. Hij bekampte de afgestomptheid en het analfabetisme bij de arbeidersbevolking. De schrijver zag een oplossing in het onderwijs,

welke heel wat levenskansen zou openstellen.

Victor Fris getuigde van Conscience's historische romans : "Nauwgezet – il faisait tout conscience – was zijn onderzoek der getuigenissen en de plaatsen der geschiedkundige gronden".

Het beeld van Gent in 1832, dat Conscience ons beschrijft is totaal verdwenen.

Door de uitbreiding van de nijverheid kende de bevolking van Gent een aanzienlijke groei. Buiten de vroegere stadswallen onstonden langs alle zijden nieuwe fabrieken en arbeiderswijken in de onmiddellijke omgeving. De katoenfabriek waarvan sprake in het boek was gelegen op de Reep, waar thans het St. Bavoinstituut is gevestigd. De huidige turnzaal en de keuken waren voorheen magazijnen. Volgens de wegwijzer van de Stad Gent 1832 bevonden zich op de Reep twee tekstiel fabrieken nl. Lousbergs-Thiry en Lousbergs Ferdinand. In de volksmond was er steeds sprake van de fabriek van de Hemptinne.

Deze fabrieken waren uitgerust met stoomwerktuigen. Zo is er in het boek sprake van de duivel, dat machtige tuig, waarin het katoen werd geklopt, geschud en gefolterd.

De duivel was een werktuig, welke door de bewegingen van spitse stalen tanden het katoen uiteenhaalt en losmaakt.

Elders is er ook sprake van een lantaarnen of draaiende potten. Dit is een werktuig dat bij het grofspinnen werd gebruikt.

Het woord boomwol is de oude naam voor katoen.

Taalkundig bevat het boek heel wat benamingen welke practisch uit de gangbare taal verdwenen zijn. Enkele voorbeelden : een schalie voor een schrijfleij; speldenwerk voor kantklossen; vervaard zijn voor schrik hebben of angstig.

De benaming bougies is afgeleid uit het frans. Een soort van waskaars in het frans genoemd naar Borgia, een stad in Algerië, waar deze kaarsen oorspronkelijk werden gemaakt.

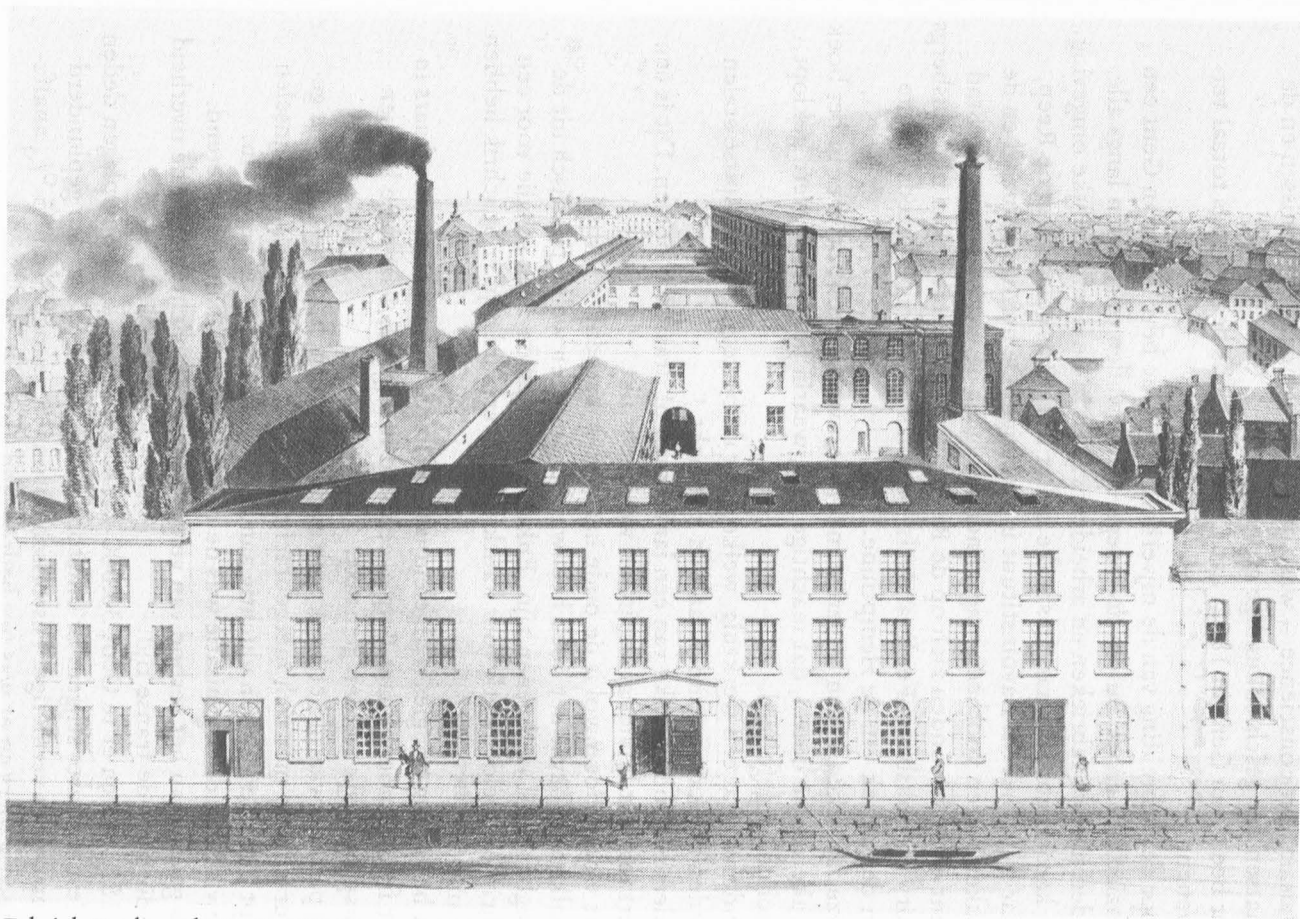
De periode waarin het boek zich afspeelt hebben heel wat tragische gebeurtenissen met zich meegebracht. De maatschappelijke verschijnselen stipt Conscience even vluchtig aan, maar gaat er niet dieper op in.

Op vlak van de organisatie was de toestand alles behalve schitterend.

Als gevolg van het verbod van vereniging der ambachten door de overheid en dit sinds de franse tijd.

In 1831 waren er te Gent 30.000 werklozen en de landbouwplagen deden de levensduurte stijgen. Er ontstond verzet, winkels werden geplunderd en machines vernietigd. Historische bronnen gewagen van 85 ^o/_o analfabeten arbeiders en er was het bedroevend alcoholisme.

Het jaar 1832 bracht ons de cholera plaag. Slachtoffers vielen in het Nieuwpoortje, in de straatjes rond de Vrijdagmarkt en in de Bagattenstraat.

Fabriek Ferdinand LOUSBERGS aan de Reep.
Litho van Canelle verschenen in "La Belgique Industrielle" 1852.

Fabriek LOUSBERGS gezegd "Deejantien" (de Hemptinne).

Foto uit 1904 – aan de overkant van de Reep ligt het terrein klaar voor de bouw van de Nationale Bank.

Op 1 december 1833 verscherpte de toestand nog meer door het stilleggen van fabrieken. Aanvang 1835 had de crisis haar hoogtepunt bereikt. Het dagloon van een wever was in 1830 2,- fr.; op 1 januari 1835 nog enkel 62 centimes. Een ontleding van het 19e eeuwse inkomen toont aan, dat zonder het geringe inkomen van de kinderen de arbeiders nooit konden rondkomen.

Na 1835 begon de katoennijverheid stilaan te herleven. De gevolgen van de Belgische onwenteling deden zich minder gevoelen. De twisten tussen de Orangisten en de patriotten waren minder hevig.

De mechanische weefgetouwen deden hun intrede in 1836. Wat meteen de teleurgang van de huisnijverheid met zich meebracht.

De verbetering van het onderwijs kwam op gang in 1837. Drie jongensscholen : op de Brugse Poort, Keizerpoort en de Koornmarkt en twee meisjesscholen op de Dampoort en de Brugse Poort openden hun deuren voor de leergierige jeugd.

De oprichting in 1838 van de Gentse vlasmaatschappij "La Gantoise" met een maatschappelijk kapitaal van 4.000.000,- fr. bracht de intrede van het mechanisch vlasspinnen.

Een tweede vennootschap "La Lys" voor het spinnen van het vlas bij middel van stoom en andere werktuigen was de aanvang van een nieuw tijdperk.

Omstreeks 1840 hadden de lonen in de Gentse katoennijverheid het laagste punt bereikt.

Verschillende stadsdelen, welke Conscience beschreef zijn totaal verdwenen en voor de huidige Gentenaars totaal onbekend.

De Watermolen leidde van de Brabantstraat naar de Overschelde en ontleende haar naam aan de graanwatermolen, welke zijdelings van de brug stond. Deze brug werd ook Braem- en Brabantbrug genoemd. Ze bevond zich ter hoogte van Café Suisse op het Laurentplein.

De Nieuwbrug was een brug over de Nederschelde op de Reep en leidde naar de Overschelde. In 1523 werd de brug in steen herbouwd, maar werd in 1855 geheel in ijzer vervaardigd. De Nieuwbrug bevond zich aan het einde van de St. Jacobsnieuwstraat en het begin van de Keizer Karelstraat ter hoogte van het R.T.T. gebouw.

De zusters ter Nonnenbos (ook O.L.Vrouwzusters genoemd) hadden in de Arteveldestad een uitstekende faam. Zij bestuurden een onderwijsinstelling, welke toen een der besten van het land werd beschouwd.

De school omvatte drie afdelingen : het pensionnaat voor juffrouwen, een school waar de dochters uit de burgerij school liepen en de armen-school waar een tweehonderd meisjes kosteloos werden onderwezen. De Kruisstraat (de huidige Lange Kruisstraat) verkreeg haar naam door een merkwaardig voorval. In september 1535 plaatste men boven op St. Baafs een groot ijzeren kruis. Hetzelfde jaar werd dit kruis door een rukwind

Prentbriefkaart, Bavo en Lieveken voorstellend, getekend door Alfred Ost en uitgegeven in 1912, ter gelegenheid van de geboorte van Hendrik Conscience 100 jaar geleden, door de Antwerpse tak van het Algemeen Nederlandsch Verbond.

afgeslagen en kwam terecht op het Kapittelhuis van St. Baafs, dat op de hoek van de straat stond. Na dit gebeuren noemde men de straat Kruisstraat.

De Mageleinstraat werd genoemd naar de familie Magelein, die aldaar haar huis of steen had.

De Lange Meer : het overtollige water uit de Meeren werd langs een waterleiding naar de Leie geleid. Als het water was afgeleid en de moerasige grond van dat gebied vast en begaanbaar werd, bouwde men er geleidelijk huizen. Hieruit ontstonden twee straten : Korte- en Lange Meer.

De Nederschelde begon voorbij de Watermolen (Brabantdam) en liep langs de Reep, Koepoortkaai, Visserij tot aan de Keizerpoort.

De Wijngaardbrug lag over de Nederschelde. Aanvankelijk in hout vervaardigd, werd ze in 1526 in steen gebouwd. Ze bevond zich rechtover het Bisschoppelijk paleis.

Eertijds werden de wijnen, die langs de Schelde aankwamen aldaar verkocht en gelost. Vele wijnverkopers woonden trouwens in de onmiddellijke omgeving.

Voor de lokale geschiedschrijving is deze roman niet zonder waarde, omdat men een beeld krijgt van de toenmalige toestand.

J.C.

- (1) Bavo en Lieveken door Hendrik Conscience. Geen jaartal.
Uitgave : Office de Publicité, Nieuwstraat, 36, Brussel.

BRONNEN

- A.M.V.C. Antwerpen - dossier Conscience Hendrik C. 34
- Avanti - Een terugblik - Proeve ener geschiedenis der Gentse socialistische arbeidersbeweging gedurende de 19e eeuw met naschrift door E. Anseele. Gent S.M. Volksdrukkerij, Hoogpoort 29 (1908)
- Dagblad Vooruit jg. 1937 - artikelenreeks : De romans van Conscience en zijn tijdgenoten door M. Van de Moortel.
- Rob. De Graeve - Conscience - Davidsfonds Leuven, volksreeks nr. 248 (1934)
- J.J. Steyaert - Volledige beschrijving van Gent - Gent Boek- en steendrukkerij van L.L. Van Doorselaere (1857).
- Tytgat Karel : De geschiedenis van de Gentse socialistische katoenwerkersvereniging 1857-1932. Voorwoord door R. Vercammen (senator van het arr. Gent-Eeklo) S.M. Volksdrukkerij Best. R. Vankenhove, St. Pietersnieuwstraat, 68, Gent (1932)
- Twintig eeuwen Vlaanderen - deel 13 - Vlaamse figuren
Uitgave Heidelberg-Orbis N.V. Hasselt (1976)
- Vander Cruyssen A.C. - Mijn herinneringen aan Conscience 3e uitgave 1925.
Uitgeversfirma Vanderpoorten en Co, Pollepelstraat, 18, Gent.
- Willekens Em. - Hendrik Conscience - in opdracht voor het Ministerie van Nat. Opvoeding en Cultuur. Uitgegeven door A. Manteau N.V. Brussel (1961)
- Een speciale dank aan de heer G. Hebbelynck, voorzitter Heemkring Gent voor zijn waardevolle hulp.

De Lieve, van zeekanaal tot verloederde sloot. Of toch niet ?

Niettegenstaande zijn liefelijke naam is de geur die het Liefken thans afgeeft helemaal niet zo lief. Modder en viezigheid zijn troef. Een beetje water in de winter en in de droge zomermaanden een walmend riool. Voorwaar geen vleidend beeld van de Lieve waarover men eertijds zei dat het "tscoenste juweel" was "wat de stede heeft". . .

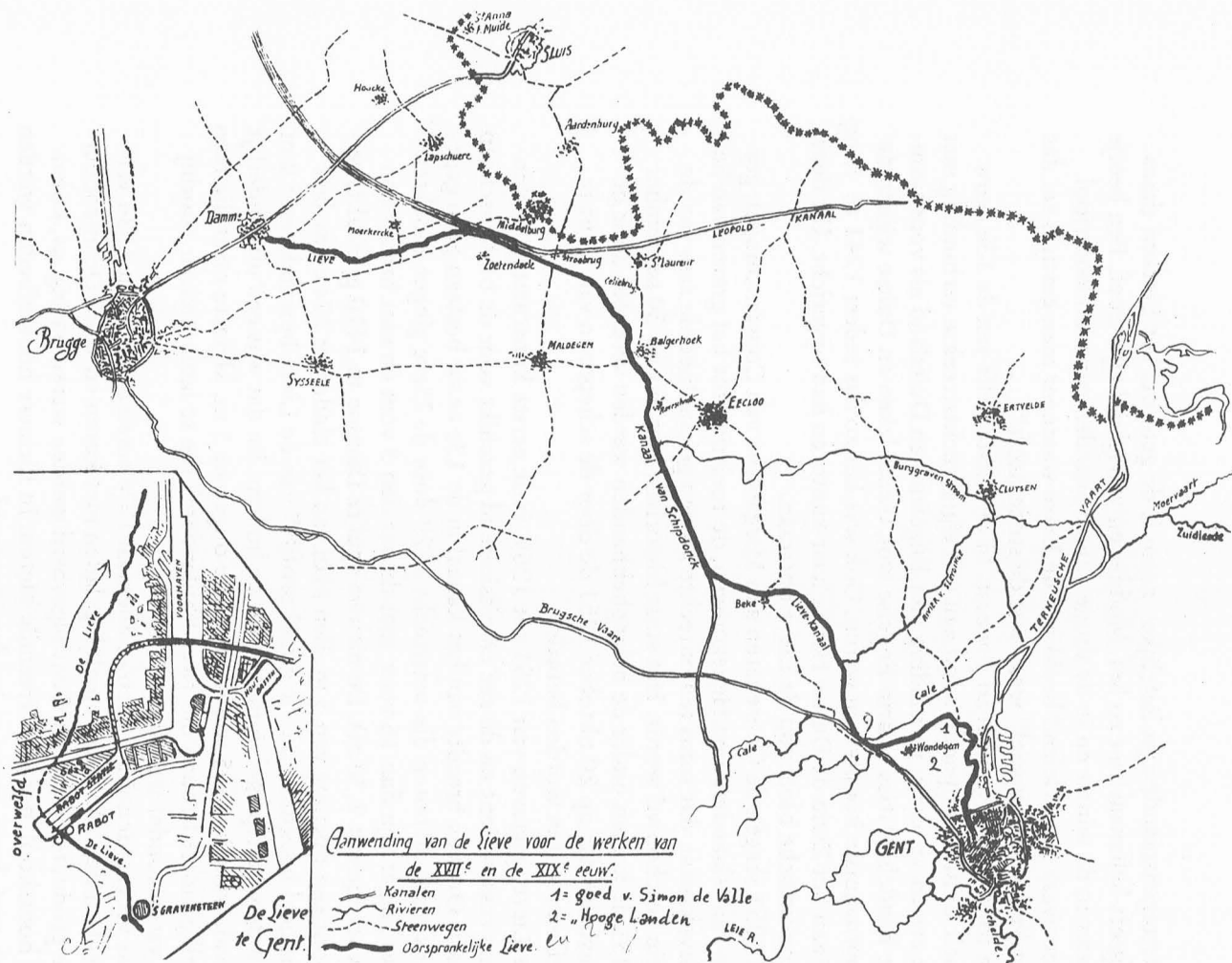
En toch is het eenmaal zo geweest. In de eerste helft van de 13e eeuw voelt Gent de nijpende nood aan een eigen rechtstreekse verbinding met de zee en via deze, verbinding met Engeland en Duitsland als voornaamste handelsrelaties waarin Engelse wol, Gents laken en Duitse wijnen de voornaamste koopwaren waren. Ook was het zo dat sedert 1241 te Brugge aan het Zwin de Duitse Hanza haar kantoren had opgericht. Uit deze economische bloei zou de Lieve ontstaan.

In 1251 vragen de Gentenaren aan Margaretha van Constantinopel, gravin van Vlaanderen en Henegouwen, de toelating tot het graven van het Lievekanaal, dat soms ten onrechte als een gekanaliseerde arm van de Leie beschouwd wordt. Het staat historisch vast dat op 30 september 1251 de kosten onder de belanghebbenden werden verdeeld door de gravin en dat op 20 oktober 1251 de door de schepenen van Gent te heffen rechten worden betaald.

De Lieve, gegraven van 1251 tot 1269, is de eerste kunstmatige verbinding tussen Gent en de zee en uitsluitend geschikt voor de binnenscheepvaart. Over de breedte van het kanaal in de 13e eeuw bestaan geen gegevens maar de boten die omstreeks 1429 door de Lieve gingen mochten niet langer zijn dan 15 voet, niet dieper dan 3 voet en niet breder dan 8 voet (zowat 2,30 m). De nieuwe spui te Damme in 1410 gemaakt, vertoont een opening van 3 m. Een plan van het einde der 17e eeuw laat ons heel hoogdravend "le grand profile" van de Lieve bewonderen : 9 m aan de waterspiegel, 5 meter aan de bodem. En dat was een uitzonderlijk geval, want in 1665 was die breedte ongeveer 5 m, kleinste maat die men stellig moest hebben om twee "bijlanders" toe te laten mekaar voorbij te varen zonder wrijving.

Wat vervoerden die scheepjes allemaal ? De eersten die wij in 1334 vermeld vinden zijn voornamelijk geladen met koren en wijn. De bijzonderste producten die door Gent ingevoerd werden waren haring, as, kolen of houtskool, boter en vreemde bieren. In kleinere hoeveelheden werden ook turf, hout, steen en huiden ingevoerd.

Het kanaal moest dus gaan van Damme naar Vinderhaute, van daar tot in de Durme en door deze rivier tot aan Vronestalle om daar de Durme

1. Samenvloeiing Leie en Lieve achter het Vleeshuis
2. Lievekom, toen nog op oorspronkelijke breedte
3. Rabot "te Sanderswalle"
4. Wondelgemse Meersen

te verlaten en door de Wondelgemse meersen achter het goed van Simon de Valle terug te keren naar de stad waar het zich zou verenigen met de Leie achter het Gravensteen. Hoe het ook zij, de grote bocht die op het eerste zicht enigszins verwondering wekt, geeft echter blijk van de voorzichtigheid van het toenmalig stadsbestuur. Zou men de Lieve in rechte lijn naar Vinderhaute gegraven hebben, dan waren er twee mogelijkheden: de heuvel die even buiten de Walpoort de weg versperde moest ofwel zéér diep worden uitgegraven, ofwel gewoon gedolven maar dan diende men reeds van in het begin het kanaal van een stel rabotten (1) te voorzien. Ten einde zoveel mogelijk van deze rabotten of spuien te vermijden werd de Lieve gedolven van uit de wallen van het Gravensteen tot buiten de stad in noordwestelijke richting (De huidige Lieve- en St.-Antoniushoek). Eens buiten de stad viel het kanaal in een natuurlijke vallei die in een grote bocht door de Wondelgemse meersen liep. Het trok in een wijde kring om een bodemverheffing die nog tot in de 17e eeuw de "Hooge landen" heette. Wat de aanduiding "retro domum Simonis de Valle" (2) betreft : waarschijnlijk wordt hiermee de uiterste punt van de bocht aangegeven (3). In de Wondelgemse meersen verenigde het kanaal zich met de Durme op de plaats genaamd "Vronestalle" (4) en volgde de loop dezer rivier tot aan de Brugse vaart. Van de Durme weg werd nog steeds naar lage bodems gezocht. Zo vertoont de Lieve in haar geheel een naar het noorden gebogen lijn die ten zuiden van Eeklo naar Balgerhoucke en zo tussen Maldegem en Aardenburg door, beneden Moerkerke naar Damme loopt.

Iedereen kent genoegzaam het lot dat het Zwin beschoren was en zo kwam het dat vanaf het einde van de 15e eeuw de Lieve nog alleen een kleine verkeersweg tussen Gent en enkele plaatsen van minder economisch belang was zoals het vervallen Brugge, het stervende Damme, Eeklo, Maldegem, enz. . .

In de jaren 1573-74 toen "midts de rebellie van die van Zeelandt" de Gentse kooplieden het raadzamer vonden hun waren voorlopig niet meer door de Sassevaart (5) maar door de Lieve te vervoeren, kreeg ze weer een brokje van haar oude luister terug. Echter niet voor lang want weinig jaren later waren noch amper 11 schippers per maand op de Lieve te bespeuren. De genadeslag kwam echter in 1666-67 door het uitdiepen, verbreden en helemaal geschikt maken van de Brugse vaart (6). In 1666 werd de laatste vrijheid (7) voor de Lieve gekocht, waarna ze afgeschaft werd.

Met de scheepvaart was het toch nog niet helemaal afgelopen. Zo werd het sas van Vinderhaute in 1722 toch nog gemiddeld vier maal per dag geopend. De bedrijvigheid doofde echter stilaan uit en op het einde van de 18e eeuw was de Lieve tussen Raveschoot en Damme helemaal onbruikbaar geworden.

't Liefken op de grens van Lovendegem en Evergem. Op de achtergrond : Kuitenbergbrug.
Foto in noordelijke richting.

Nochtans had het gedeelte van de Lieve binnen Gent, tussen de St.-Antoniusskaai en het Gravensteen nog in 1758 het uitzicht van een kleine haven. Daar was het kanaal breder. Ook was de kade er van een kraan voorzien. De beweging moet er toen nog druk geweest zijn want het schepencollege besloot dat er moest "afgemeten worden sekere plaetse omtrent de caye van den cant van de craene ende het liniement der selve plaetse geleyt worden met witte calsjden binnen welcke plaetse de waeghens ende paerden sullen moghen gestelt ende gerangeert worden". Deze schepen kwamen niet van de Lieve richting Wondelgem maar van op de Sassevaart. Velen volgden de vesten van aan het Tolhuis (8) tot aan het Rabot en kwamen zo in de Gentse hulphaven. Wat de rest van de Lieve betreft lag die er maar voor spek en bonen bij.

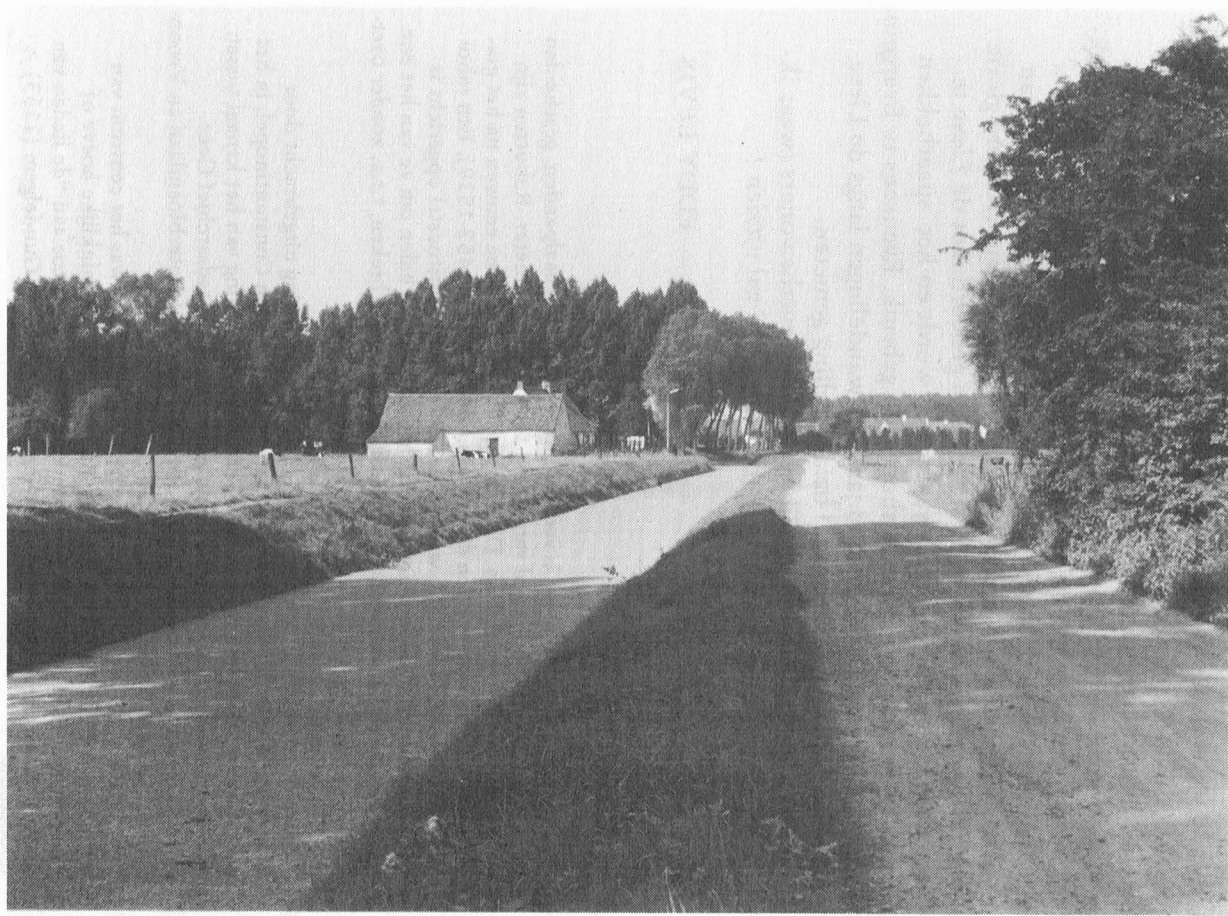
Welk een afstand ligt er tussen de moederlijke bezorgdheid van de 14e eeuw, de onverschilligheid der 16e en de nalatigheid van de 17e eeuw ! Bij de jaarlijkse "visitatiën" van de Lieve gedurende de twee laatstgenoemde eeuwen komt het verslag over de erbarmelijke toestand van het kanaal als een leidmotief terug. De bermen verkeren in een onmogelijke toestand, op sommige plaatsen reed men dwars door het kanaal met paard en kar (9). Elders was geen spoor van talud meer te bespeuren doordat de boeren hun beesten dagelijks in de Lieve lieten "waeteren ende pastureren". Er werd door het gemeentebestuur van Gent nu en dan eens bevel gegeven enkele plaatsen uit te graven, de bermen op te hogen en de bruggen en rabotten een beetje op te kalefateren. Het gebeurde zeer dikwijls dat de Gentenaars zich eerst een hele tijd aan het oor lieten trekken vooraleer maatregelen te nemen. Soms ging het zo ver dat diegenen die het meest van de gebrekkige toestand te lijden hadden op eigen houtje de werken lieten uitvoeren en de rekening achteraf aan de stad presenteerden. . .

De grote plagen van de Lieve waren toen reeds de overstromingen bij felle regen of het gebrek aan water bij lange droogte. De grootste plaag was echter de onverschilligheid van het Gentse magistrat. Aan die plaag kon de Lieve niet weerstaan.

Stap voor stap, van dag tot dag verviel het kanaal en veranderde stilaan in een onschuldige sloot. Het gedeelte dat het verst van de zon (hier de stad Gent) gelegen was verloederde het eerst. Een plan van het einde van de 18e eeuw toont ons de Lieve, tussen Balgerhoucke en Damme als een klein kronkelend beekje in een tuin, dat alle moeite doet om Damme te bereiken maar er niet in slaagt. Het gedeelte in de Wondelgemse meersen was sedert 1751 uitsluitend gebruikt tot het verspelen van het water van de streek rond Vinderhout.(10)

Bij het graven van het Schipdonkkanaal omstreeks 1846-51 werd de Lieve opgeslorpt tot in de omstreken van Damme.

Binnen de stad Gent zelf werd het kanaal in de vorige eeuw grotendeels

't Liefken op de grens van Evergem en Lovendegem te Evergem-Rabot. Foto in noordelijke richting.
Langs de Lievevragel.

overwelfd van aan het Rabot tot aan de Nieuwe Vaart bij de aanleg van de wijk ten westen van de Wondelgemstraat.

De Lieve die eens geroepen was om de reeds zo grote welstand van sommigen onzer voorouders nog te vermeerderen geeft nu alleen nog haar slapende wateren aan fabrieken en werkhuizen, om ze daarna, vergiftigd door het slijk der industrie terug in zich op te nemen.

Maar als Sinterklaas komt Volksgezondheid thans op de proppen met zo maar eventjes 175 miljoen om het Liefken samen met de Rozebroekbeek te saneren en te herkalibreren zoals dat dan zeer technisch heet. Ergens zijn er toch nog mensen die zich van het historisch belang van het Liefken bewust zijn en deze stinksloot iets van zijn vroegere glorie willen terug geven. Dit is reeds lang geleden gebeurd met de Lieve te Waarschoot op de wijk "Beke" waar gevist wordt en het spaarbekken van Kluizen water wint voor huishoudelijk gebruik. Eveneens te Evergem-Rabot waar de natuurgidsenbond jaarlijks wandelingen langs de Lieveboorden organiseert die zeer veel belangstelling genieten.

Het wordt dus nieuwsgierig uitkijken voor de oeverbewoners (waar ikzelf bijhoor) hoe hun Liefken er na de "face-lift" zal uitzien !

EDDY LEVIS

VOETNOTEN

- (1) De 45 kilometer lange Lieve is verdeeld in een aantal kanaalpannen, gescheiden door rabotten met een verval van 30 cm tot anderhalve meter. Rabotten zijn niet te verwarren met sluizen. Deze laatste zijn slechts twee eeuwen na het graven van de Lieve uitgevonden door Leonardo da Vinci (1452-1519). Een rabot heeft slechts een sluishoofd, waartegen een bijzonder hijstoestel opgericht is dat toelaat de platbodenvaartuigen uit het water op te halen om ze van het ene naar het andere kanaalpand over te hevelen zonder lastbreken, t.t.z. zonder overladen van schip op schip.
Andere namen voor rabot zijn keersluis of overtoom.
- (2) "achter de woning van Simon de Valle" – uit : Beslissing uitgebracht door Baudewijn van Belle, op aandringen van Margaretha van Constantinopel, in het geschil ontstaan tussen burgers van Gent, over de richting van het kanaal tussen Vinderhaute en Gent. Charter 30 september 1251 – Stadsarchief Gent.
- (3) In de omgeving van de Industrierweg, de Liefkenstraat, Boterbloemlaan en Vroonstallestraat (Koestraat) te Wondelgem.
- (4) Vroonstalle is een naam van Frankische oorsprong. Het was het centrum van het kroondomein Marka en daar bevond zich ook de koninklijke hoeve of Stallendries thans dorpskern van Wondelgem en hoorde toe aan "de lieden van Gundilo. → Gundinglehem (966) → Gundelem (1130) → Gundelgem (1153) → Wondelgem.
- (5) Thans uitgediept tot het kanaal Gent-Terneuzen.
- (6) Voor het eerst gegraven in 1613-14 van Gent naar Brugge.
- (7) Toelating om de Lieve te bevaren.

- (8) O.a. de thans gedempte Blaisantvest. Droeg toen de naam "Nieuwe Lieve".
- (9) O.a. door het "eerste gewad" te Wondelgem tussen de Liefkenstraat en de Vroonstallestraat (Koestraat).
- (10) In 1751 werd de duiker onder de Brugse Vaart gemaakt ten einde de waters van de Kale door de Lieve naar het kanaal Gent-Terneuzen te leiden. Evenwijdig met de Kapiteinstraat werd (later ?) een doorsteek gemaakt die thans nog even voor Meulestedebrug in het Kanaal uitmondt.
-

Bibliografie

Het Kultureel jaarboek voor Oost-Vlaanderen 1980 is aan zijn vierendertigste jaargang toe.

Het biedt een brede waaier van de provinciale kulturele activiteiten in 1980 en blijft, zoals voorheen, een rijke bron aan informatie op het gebied van taal- en letterkunde, bibliotekwezen, toneel, muziek, geschiedenis en aanverwante takken, plastische kunsten, fotografie, kultuurpatrimonium, sociaal-kultureel vormingswerk, kulturele uitwisseling met naaste provincies.

Ook niet-provinciale kulturele manifestaties te Gent en elders komen aan bod.

Overleden vooraanstaande figuren uit het rijke kultureel leven worden herdacht.

Nuttige adressen over het provinciaal verenigingsleven zijn welkom. Twee toespraken van de heer Gouverneur R. de Kinder, in verband met de herdenking van het 150-jarig bestaan van het Koninkrijk België als onafhankelijke natie en de oprichting van een Provinciaal Museum van de Vlaamse sociale Strijd te Aalst worden in het hoofdstuk "Musea" opgenomen.

In de reeks Kultureel Jaarboek-bijdragen (nr. 18) verschijnt nu een bundeling van historische en kunsthistorische teksten over het eeuwenoud kunstpatrimonium van onze provincie, w.o. wandtapijten, schilderijen, monumenten, molens en andere gebouwen.

Medewerkers zijn : kultureel adviseur dr. P. Huys (historisch molenonderzoek), dr. G. Delmarcel (Oudenaards wandtapijt), lic. L. Robyns (Rochusschilderij van P.P. Rubens), academische proefschriften over de geschiedenis van de provincie Oost-Vlaanderen en van het oud graafschap Vlaanderen, universitaire proefschriften over archeologie, kunstgeschiedenis en musikologie, lic. M-C Laleman over het eerste neogotische gebouw te Gent, lic. W. Lerouge over de bouwgeschiedenis van het Noordstation te Aalst.

Warm aanbevelen.

R.V.

AANVULLENDE LEDENLIJST

1823. Delantsheere A. Charles de Kerchovelaan 185 9000 Gent
1824. De Wilde W. Singel 18 9000 Gent
1825. Mej. Van Coppenolle Cl. Carelshof 68 9110 Gent (Sint-Amands-
berg)
1826. Preys A. Veureweg 6 9821 Gent (Afsnee)
1827. Mw Messiaen-François G. Antwerpsesteenweg 445 9110 Gent
(Sint-Amandsberg)
1828. Dhaene J.M. Karel Mirystraat 38 9000 Gent
1829. Hillewig F. Ekkergerstraat 10 9000 Gent
1830. Mw Van Houtte C. Krijgslaan 117 9000 Gent
1831. Colson P. Huidevetterskaai I 9000 Gent
1832. Saille Cl. Laar 30 2200 Borgerhout
1833. Bentein R. Zilverberklaan 70 9030 Gent (Wondelgem)
1834. Mw Bauwens B. Nonnemeersstraat 6 9000 Gent
1835. Pauwels S. E3 plein 45 9218 Gent (Ledeberg)
1836. Hoste R. Nieuwebosstraat 9 9000 Gent
1837. Mw De Winter K. Gentsestraat 25 9542 Zonnegem
1838. De Witte Ch. Kouter 15 9000 Gent
1839. Mw Vandenborre M. Raas van Gaverestraat 83 9000 Gent
1840. Ryckaert P. Karel Lodewijk Diericxstraat 36 9000 Gent
1841. Goedertier P. Schepen Van de Vijverstraat 9 9241 Merelbeke
1842. Meersschaut G. Lindekouterstraat 31 9910 Gent (Mariakerke)
1843. De Vleeschauwer N. Gustaaf Callierlaan 25 9000 Gent
1844. Van Loo G. August Vermeylenstraat 151 9000 Gent
1845. Van Waeyenberghe A. Ijskelderstraat 139 9000 Gent
1846. Ödberg J.O. Volderstraat 6 9000 Gent
1847. Lebbe M. Heerweg-Noord 100 9710 Gent (Zwijnaarde)
1848. Van Ghijsegem R. Paradijskouter 33 9810 Gent (Drongen)
1849. Baron J. Fredericq Coupure Rechts 58 9000 Gent
1850. Mw De Vos F. Treurwilgenstraat 28 9910 Gent (Mariakerke)
1851. Soenen W. Veldemeersdreef 2 9880 Aalter
1852. Neiryneck J. Vaderlandstraat 15 9000 Gent
1853. Mej. Cogen H. Martelaarslaan 468 9000 Gent
1854. Willems H. Koning Leopold II laan 140 9000 Gent
1855. Mw Van den Abeele J. Martelaarslaan 218 9000 Gent
1856. Dauwe E. Molenstraat 13 9900 Eeklo
1857. Mw De Ruyck R. François Laurentplein 3 9000 Gent
1858. Dedecker R. Keizerstraat 45 8310 Brugge
1859. Van Herreweghen R. Frans Spaestraat 14 9000 Gent
1860. Van Damme G. Klaverstraat 10 9000 Gent
1861. Vergeynst A. Brusselsesteenweg 63 9230 Melle